

▶ ENERGIE PRO NÍZKOPŘÍJMOVÉ DOMÁCNOSTI

str. 2

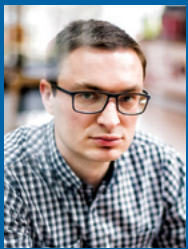
▶ **VYUŽÍVAJÍ DEŠŤOVKU** ZE STŘECHY HALY str. 8

▶ PŘEHLEDNĚ O DOTACÍCH **NA VÝMĚNU KOTLŮ** str. 15

▶ **OBNOVENÉ STEZKY** V JIZERSKOHOŘSKÝCH BUČINÁCH str. 20

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

duben byl ve znamení úklidů, jak už to tak na jaře bývá. Autor tohoto sloupku se zúčastnil jednoho z nich v rámci akce Uklidme Česko. Je to příjemně lidské, prohrabovat se odpadky, které někdo vyhodil do škarpy, uklizený kousek plochy přináší člověku jistě uspokojení, sbírání chaoticky odhozených zbytků přináší

řád a uklidnění. Při sbírání x-té plechovky od energetáku a třicáté prázdné placatky vodky jednoho napadne, jestli by obaly neměly být zálohované, protože klasický lahvač se tam neválel ani jeden. Je o tom jeden článek v naší Prioritě.

Svítil slunce, což je sám o sobě banální fakt, na který jsme už zvyklí. Zvykat bychom si měli také na to, že každý slunečný den nám umožní vyrábět více elektřiny z obnovitelných zdrojů. Na solární elektrárny se zaměřuje i Modernizační fond, o němž – jak jinak – také píšeme. Díky financím z tohoto fondu vzniknou brzy mnohé sluneční elektrárny. Vedle toho se podařilo „obhájit“ další peníze pro Českou republiku, takže prostředky na modernější energetiku budou i dále.

Topná sezóna končí, ale jak každý ví, znamená to, že se má každý připravovat na sezónu další. Někdo bude štípat dřevo, někdo skládat uhlí a někdo si pozve kominíka. Bohužel, vysoká inflace, zdražení energetických surovin a zpropadená válka nám všem hodně prodražují život. Mnozí se mohou ocitnout v takzvané energetické chudobě, kdy prostě nebudou schopni platit za teplo či elektřinu. Jak se tomu snaží předejít vláda, si můžete přečíst na našich stránkách. Prodloužil se termín zákazu uhelných kotlů a ministerstva sociálních věcí a životního prostředí představila některé body, jak reagovat na zvýšené ceny energií. Doufáme, že se přes rok ceny energií ustálí na přijatelné hladině a skončí turbulentní stav, který má nepříjemné dopady na všechny.

S teplejším počasím přichází období výletů do přírody. Přinášíme reportáž z jizerskohorských bučin, kde byly obnoveny stezky. Procházka unikátními lesy je zážitkem, který stojí za to.

Příjemné čtení přeje

JAN RÖDLING
šéfredaktor

CHCEME BÝT LÍDRY V PODPOŘE ČESKÝCH DOMÁCNOSTÍ PROTI ENERGETICKÉ CHUDOBĚ, SHODLI SE MINISTŘI

Česká republika aktuálně řeší mnoho naléhavých problémů. Jedním z nejpalčivějších je energetická nezávislost a snížení spotřeby fosilních paliv z ruských zdrojů. Dalším je růst cen energií s jeho sociálními dopady. Proto vláda musí podporovat jak energetické úspory, tak i sociálně slabé obyvatele, na které ceny energií dopadají nejvýrazněji.

Foto: ©Shutterstock/Autor: perfectlab

Omezení fosilních paliv s sebou přináší pozitivní dopady nejen v boji s klimatickou změnou, ale i ve zlepšení kvality ovzduší. Nastartování projektů energetických renovací budov je klíčové také z pohledu zvýšení nezávislosti domácností na spotřebě ruského zemního plynu. Proto se sešla ministryně životního prostředí Anna Hubáčková (za KDU-ČSL) a ministr práce a sociálních věcí Marian Jurečka (KDU-ČSL), aby představili společné kroky k řešení energetické krize. MŽP v nejbližší době plánuje rozšířit nabídku dotací na úspory energií pro české domácnosti prostřednictvím rychlých a jednodušších opatření v novém programu NZÚ Light a pokračovat v podpoře obnovitelných zdrojů energie a transformace s důrazem na budování obnovitelných zdrojů a energetických komunit.

Na společné tiskové konferenci představilo MŽP a MPSV společný projekt podpory propagace kotlíkových dotací pro nízkopříjmové domácnosti. „Až 95% dotační podpora na výměnu neekologických kotlů je velkou motivací a příležitostí pro nízkopříjmové domácnosti k přechodu na energeticky smysluplné zdroje. Naší snahou je, aby se tato dobrá zpráva dostala k lidem cíleně a co nejrychleji a nejlépe. MPSV proto s Úřadem práce ČR vytipovalo na 12 tisíc potenciálních příjemců dotací. Mnohým z nich jsme již zaslali e-mailovou zprávu o možnosti výměny kotle, další ještě oslovíme prostřednictvím Úřadu práce ČR. Cílenou kampaň ještě doprovázíme roll-upy a plakáty umístěnými na sto pobočkách po celém Česku a zapo-

jíme i sociální síť,“ uvedl ministr práce a sociálních věcí Marian Jurečka.

Kromě kotlíkových dotací pro nízkopříjmové domácnosti a dotační nabídky na úsporu energií prostřednictvím Nové zelené úspor nebo podpory komunitní energetiky přes Modernizační fond plánuje Ministerstvo životního prostředí další významný krok ke zvýšení domácích úspor energií.

Ministryně životního prostředí Anna Hubáčková vysvětluje: „Chceme občany ještě více motivovat k realizaci úsporných opatření a samozřejmě si i uvědomujeme, že se aktuálně potýkáme i se ztíženou dostupností odborných firem. Připravujeme proto program cílený na drobná opatření, která nezapadají do klasického programu NZÚ. Představme si třeba zateplení střechy nebo půdy, zateplení vybraných obvodových stěn, výměnu části oken a dveří. Program by tak neměl narážet na naplněné odborné kapacity a k tomu cílit přesně na domácnosti například starobních důchodců, které ani při vysokém procentu dotace nevyužijí opatření v NZÚ a jsou zároveň přímo postiženy energetickou chudobou. Na pilotní výzvu počítáme s alokací asi 1 miliardy korun, díky níž se může realizovat až 15 000 dílčích renovací.“

Nová NZÚ Light by měla zároveň fungovat i jako podpůrná záložna financovaná z výnosů emisních povolenek. Domácnostem s nižšími příjmy, které na realizaci energeticky úsporných opatření nedosáhnou kvůli nedostatku finančních prostředků na předfinancování, nabídne podle typu plánovaných opatření možnost plateb i na faktury neuhrazené dodavatelům. ●

▶ Vláda posunula **termín zákazu provozu starých kotlů**

V reakci na stále probíhající válku na Ukrajině a historický růst inflace a cen energií navrhl

Ministerstvo životního prostředí posunout termín zákazu provozu starých neekologických kotlů o dva roky. Návrh schválila vláda, nyní ho musí ještě odhlasovat parlament.

Více než 150 tisíc domácností si zatím nestihlo vyměnit svůj starý kotel za nový a ve světle zdražování ještě stále vyčkává. V Česku kromě toho přibývá lidí, kteří uvažují, zda je pro ně v souvislosti s válkou na Ukrajině vhodné odebrat povětšinou ruský plyn. Ministerstvo životního prostředí proto přišlo s návrhem na posunutí termínu zákazu provozu kotlů 1. a 2. emisní třídy o dva roky, který schválila vláda.

„Chceme ulehčit domácnostem, aktuálně zatíženým komplikacemi spojenými s pandemií covidu, inflací, růstem cen energií a úvahami o odklonu od plynu. Vláda proto schválila návrh Ministerstva životního prostředí na posun termínu zákazu provozu starých neekologických kotlů o dva roky, platil by tedy od 1. září 2024,“ říká ministryně životního prostředí Anna Hubáčková (za KDU-ČSL).

Ministryně zároveň motivuje domácnosti, které chtějí využít kotlíkové dotace

pro nízkopříjmové domácnosti: „Povzbuzují všechny domácnosti, které mají možnost, aby svůj starý kotel na tuhé palivo vyměnily. Kotlíkové dotace v krajích se brzy rozeběhnou a nyní je díky nim možné žádat o příspěvek až do výše 180 tisíc korun.“

Odkladem povinnosti provozovat vybrané spalovací stacionární zdroje dojde k prodloužení termínu pro zákaz provozu starých kotlů na pevná paliva o jmenovitým tepelném příkonu do 300 kW včetně, které slouží jako zdroje tepla a neplní emisní požadavky uvedené v § 17 odst. 1 písm. g) zákona o ochraně ovzduší, o dva roky pro provozovatele rodinných domů, bytových domů nebo staveb pro rodinnou rekreaci. Navrhuje se tedy, aby se odklad zákazu provozovat vybrané spalovací stacionární zdroje vztahoval pouze na provozovatele, kteří užívají spalovací stacionární zdroje k vytápění stavebních objektů, které mohou být užívány k bydlení. ●

▶ **Priority** vodního hospodářství v ČR

Prioritou vodního hospodářství do následujících let je zajistit dostatečné a kvalitní zdroje vody pro zásobování obyvatel pitnou vodou, pro energetiku, průmysl i zemědělství. V praxi to znamená, mimo jiné, zajistit propojování vodárenských i vodohospodářských soustav, realizovat opatření podporující zadržování vody v krajině, sledovat možnosti potřebných akumulací povrchových vod, a to se zohledněním vývoje klimatických scénářů. Nedílnou součástí těchto priorit je i péče o podzemní vody. S ohledem na aktuální bezpečnostní situaci nabývají mnohé z uvedených priorit na ještě větším významu.

„V následujících letech můžeme očekávat prohlubování klimatické změny, a proto se musíme připravit a adaptovat na její dopady. To se týká i přístupu k ochraně a využívání zdrojů povrchových, ale i podzemních vod. Jedním z hlavních cílů je zajistit ochranu nenahraditelných zdrojů podzemních vod, včetně jejich ohrožení vlivem různých havárií. I proto chci prosadit ústavní zákon na ochranu vody. Musíme zaměřit pozornost na nové technologie, prosazovat změny v hospodaření s vodou včetně srážkové, odpadní i šedé. Určitě to bude v této nelehké době finančně náročné, ale musíme pro podporu takových opatření udělat maximum,“ uvedla ministryně životního prostředí Anna Hubáčková. ●

▶ Na ochranu ozonové vrstvy míří **20 milionů korun**

Ministerstvo životního prostředí spolu se Státním fondem životního prostředí ČR **pokračují v podpoře projektů, které pomáhají chránit ozonovou vrstvu Země.**

Foto: archiv SFŽP ČR

V nové dotační výzvě nabízí 20 milionů korun na snížení emisí a vypouštění látek poškozujících ozonovou vrstvu Země a fluorovaných skleníkových plynů do ovzduší. Výzva č. 2/2022 vyhlášená z Národního programu Životní prostředí podporuje sběr a recyklaci skleníkových plynů. Přispěje také na jejich likvidaci i na vybavení školících center pracovníků s alternativními látkami.

„Opatření na ochranu ozonové vrstvy Země v rámci národních programů Státního fondu životního prostředí ČR podporujeme dlouhodobě. Oproti dřívějším výzvám se tato již nebude týkat jen regulovaných látek, jako jsou freony či halony, ale zaměří se i na fluorované skleníkové plyny, které významně přispívají ke globálnímu oteplování,“ uvádí ředitel Státního fondu životního prostředí ČR Petr Valdman.

Výše podpory se pohybuje v závislosti na podpořené aktivitě od 0,5 milionu až do 10 milionů korun. Sběr nebezpečných látek podpoří stát částkou 270 Kč za 1 kg, v případě likvidace 350 Kč za 1 kg zneškodněné látky.

Příjem žádostí se spustil v dubnu, potrvá do konce října letošního roku. Oprávněnými příjemci jsou právnické osoby s platnou certifikací podle zákona o látkách poškozujících ozonovou vrstvu. ●

▶ **Žehuňský rybník** patří nyní ptákům

V národní přírodní památce Žehuňský rybník skončila první část rozsáhlé revitalizace rybníka. První práce probíhaly v nátokové části rybníka v rákosových porostech. Byla tam vytvořena soustava šestnácti tůní o celkové ploše téměř dvou hektarů. Obdobné rozlohy dosáhne i vytvořené boční koryto Cidliny, která rybník napájí.

Cílem je vytvoření nových biotopů pro obojživelníky, vodní rostliny a ptáky. Malé vodní plochy v rákosinách chyběly, navíc nejsou spojeny s vlastním rybníkem a poskytují tak potřebný klid. Tůně a zamokřené plochy již začaly prozkoumávat husy, volavky i drobné čejky, vracející se ze zimovišť. Případné pozorovatele je třeba upozornit, že v ptačí oblasti je vstup do rákosin od 1. dubna do 31. července z důvodu hnízdění ptáků omezen. Na podzim budou práce pokračovat také v zátopě rybníka. Projekt je spolufinancován z Operačního programu Životní prostředí. ●

► Startujeme komunitní energetiku.

Modernizační fond nabízí dalších 30 miliard na nové investice

Foto: ©Pixabay/Sol, rimo, solar

V rozdělování prostředků z Modernizačního fondu se Česká republika drží na špičce.

zdrojů v teplárenství a průmyslu. Zelenou dostaly například i investice zaměřené na modernizaci veřejného osvětlení, a to včetně instalace doprovodných smart prvků v rámci konceptu Smart Cities spadající pod program LIGHTPUB.

„Schválená schémata, resp. investice na úrovni Investičního výboru, jsou základním předpokladem k tomu, abychom následně na tyto oblasti mohli vypsat nové výzvy a začít přijímat projekty. Pro žadatele to má mimo jiné i tu výhodu, že odpadá zdoluhavé individuální posuzování jednotlivých projektů Evropskou investiční bankou a projekty se schvalují jen na národní úrovni,“ vysvětluje Petr Valdman a dodává, že nové výzvy začne Státní fond životního prostředí ČR vypisovat už na přelomu května a června.

Z Modernizačního fondu bylo doposud vypsáno sedm výzev z prvních tří programů (HEAT, RES+ a ENERG ETS) s celkovou alokací 18,3 miliardy korun. U většiny výzev byl zároveň spuštěn neomezený zásobník. Přijato bylo doposud více než 400 žádostí s požadavkem na dotaci 33 miliard korun.

Další prostředky na investice bude Ministerstvo životního prostředí a Státní fond životního prostředí ČR obhajovat na říjnovém Investičním výboru v Praze. ●

Ministerstvo životního prostředí a Státní fond životního prostředí ČR úspěšně pokračují v čerpání prostředků z více než 150miliardového Modernizačního fondu, významného zdroje **pro přechod Česka z drahých fosilních paliv na čisté, bezemisní zdroje energie.**

Na dubnovém zasedání Investičního výboru Modernizačního fondu, ve kterém zasedají zástupci třinácti zemí EU spolu s reprezentanty Evropské investiční banky a Evropské komise, se podařilo obhájit prostředky ve výši téměř 30 miliard korun. Ty umožní financovat další nové oblasti jako výstavbu fotovoltaických elektráren v menších obcích a nastartovat tak rozvoj komunitní energetiky nebo modernizovat veřejné osvětlení. Nové výzvy se rozeběhnou na přelomu května a června.

V rozdělování prostředků z Modernizačního fondu je Česká republika velmi aktivní a ve srovnání s ostatními státy čerpajícími prostředky z Modernizačního fondu se drží na špičce. „Již v loňském roce se nám podařilo obhájit první balík peněz a mohli jsme začít financovat modernizace tepláren, výstavbu fotovoltaických elektráren i modernizace průmyslových podniků spadajících do systému EU ETS. Nově vybojované prostředky nám umožní spektrum dotačních výzev rozšířit o další oblasti i žadatele,“ informuje ředitel Státního fondu životního prostředí ČR Petr Valdman, jehož úřad má na starosti kromě správy a rozdělování prostředků z Modernizačního fondu žadatelům i přípravu a obhajobu tzv. schémat před Evropskou investiční bankou a Evropskou komisí. Jedním dechem dodává, že za necelý rok od spuštění prvních výzev byla

již téměř stovce projektů schválena podpora ve výši 4,4 miliardy korun.

„Přechod na čistší energetiku a zbabování se závislosti na fosilních zdrojích potřebujeme i v kontextu ruské agrese. Proto ještě letos chceme vypsat minimálně deset nových výzev v Modernizačním fondu. K nim patří především nové dotace na výstavbu FV elektráren v menších obcích do tří tisíc obyvatel. Obce se díky projektům posunou k větší energetické soběstačnosti a budou moci nastartovat komunitní energetiku,“ zdůrazňuje ministryně životního prostředí Anna Hubáčková.

Další investice mohou díky jejich obhajobě směřovat na podporu modernizace

OBHÁJENÉ PROSTŘEDKY Z MODERNIZAČNÍHO FONDU

HEAT

Modernizace soustav zásobování tepelnou energií – **568 mil. eur** (14 mld. Kč)

RES+

Nové obnovitelné zdroje v energetice – **300 mil. eur** (7 mld. Kč)

ENERG ETS

Zlepšení energetické účinnosti a snižování emisí skleníkových plynů v průmyslu v EU ETS – **254 mil. eur** (6 mld. Kč)

LIGHTPUB

Modernizace soustav veřejného osvětlení – **40 mil. eur** (1 mld. Kč)

► Nově schválené dotace podpoří malé fotovoltaické elektrárny

Ministryně životního prostředí Anna Hubáčková schválila dotace šesti desítkám menších fotovoltaických elektráren, které vzniknou díky podpoře z Modernizačního fondu.

Je to další krok k energetické nezávislosti a odklonu od fosilních paliv. Se svými projekty uspěli také žadatelé z Národního programu Životní prostředí, Norských fondů a v neposlední řadě také z výzvy zaměřené na projektovou přípravu strategických projektů v uhelných regionech. Celkem se rozdělovalo 686 milionů korun, z toho více než polovina půjde právě do malých slunečních elektráren.

Úspěšní žadatelé napříč republikou se mohou pustit do stavby elektráren, které budou vyrábět elektrickou energii ze slunečních paprsků. „Tyto obnovitelné zdroje jsme podpořili z Modernizačního fondu. Menší fotovoltaiky byly mezi prvními, které čerpaly peníze z tohoto nového finančního nástroje, my v jejich podpoře pokračujeme. Je to jeden z mnoha dalších kroků, kterými cílíme na maximální snížení závislosti na fosilních palivech a ruských zdrojích,“ říká ministryně Anna Hubáčková.

Ta schválila celkem 138 projektů za bezmála 690 milionů korun, které dostanou dotaci z některého programu na zlepšování životního prostředí. Na fotovoltaické elektrárny s výkonem do 1 MWp jde ze schváleného balíku téměř 347 milionů korun. Díky podpoře vznikne 61 fotovoltaických elektráren.

Jedna z nich vyroste například v Lutíně v areálu firmy Sigma. Předpokládaný instalovaný výkon bude 263,7 kWp a elektrina se

spotřebuje na místě. Fotovoltaická elektrárna bude přednostně vyrábět elektrinu pro potřeby výrobní haly, případné přebytky vyrobené elektriny budou předány ostatním výrobním provozům společnosti. Firma tak chce udělat první krok k energetické soběstačnosti společnosti s ohledem na aktuální vývoj dodávek energií a jejich cen. Projekt, jenž by se měl začít realizovat už v dubnu letošního roku a dokončit na konci října, přispěje ke snížení emisí CO₂ o 306 tun a snížení spotřeby primární neobnovitelné energie o 2 441 GJ. Samozřejmě povede i k menším nákladům za energie. Fotovoltaická elekt-

Mezi nově schválenými projekty je i 27 strategických projektů, které přispějí k transformaci uhelných regionů – Moravskoslezského, Ústeckého a Karlovarského kraje.

rárna by měla stát 8 milionů korun, společnost získá podporu ve výši skoro 2 milionů.

Jiným úspěšným žadatelem o dotaci je společnost Lidl, která chce umístit solární panely na svých pět prodejen, konkrétně v Prostějově, Kroměříži, Ostravě, Pardubicích a Sviadnově. První panely by se na střechy prodejen měly instalovat na podzim letošního roku, hotovo by mělo být do konce roku 2024.

Decentralizované zdroje budou primárně sloužit k pokrytí vlastní spotřeby elektrické energie v místě, čímž se sníží množství odebírané elektrické energie z distribuční sítě, jež je vyráběna převážně v neekologických centrálních zdrojích. Fotovoltaické elektrárny o celkovém instalovaném výkonu 749,25 kWp přispějí ke snížení emisí CO₂ a k úspoře energie z neobnovitelných zdrojů. Společnost na ně získala dotaci ve výši 5,6 milionu korun.

Mezi nově schválenými projekty je i 27 strategických projektů, které přispějí k transformaci uhelných regionů – Moravskoslezského, Ústeckého a Karlovarského kraje. Jejich úspěšní žadatelé si rozdělí celkem 88 milionů korun, které použijí na předprojektovou přípravu, například na zpracování studií proveditelnosti.

„Žadatelé, kteří si takto připraví projekty, se následně mohou hlásit do výzev Operačního programu Spravedlivá transformace a získat peníze na samotnou realizaci svých strategických projektů. Budou mít dopředu připraveny veškeré podklady, což jim pomůže co nejrychleji čerpat peníze. První výzvy by měly být vypsané v druhé polovině letošního roku,“ informuje Petr Valdman, ředitel Státního fondu životního prostředí ČR. ●

► Brno: Dešťová voda pomůže v Líšni se zálivkou a zabrání škodám

Parky Trnkova a Rokle – dvě místa v Líšni, kde se má akumulovat dešťová voda jako zdroj zálivky.

Oběma projekty se zabývala Rada města Brna.

Revitalizace parku Trnkova se blíží ke konci.

„Většina prací je již hotová. V blízkosti parku došlo k instalaci podzemní akumulární nádrže na dešťovou vodu, která má sloužit jako zdroj zálivky pro centrální část parku. Prováděly se také vnitřní úpravy technické místnosti přilehlé umělecké školy, kde jsou umístěny ovládací prvky k závlahovému systému. Proběhly také výkopové práce potřebné k položení kanalizace včetně jejího napojení na stávající kanalizační systém,“ řekla primátorka města Brna Markéta Vaňková.

„Práce budou pokračovat ještě během jara. Je nutné udělat potřebné terénní úpravy, položit dlažbu, vybu-

dovat chodníky, doplnit mobiliář a tím dokončit malé náměstíčko, které vzniká u základní umělecké školy,“ vysvětlil druhý místostarosta městské části Brno-Líšeň Martin Příborský.

Celkové výdaje se předpokládají ve výši 1 531 559 Kč. Způsobilé výdaje se odhadují na 1 018 611 Kč. Předpokládána dotace z Národního programu Životní prostředí je 100 % z celkových způsobilých nákladů. Městská část Brno-Líšeň se bude na dofinancování projektu podílet napůl s městem Brnem.

Také v líšeňské Rokli, což je rozsáhlá odpočinková a rekreační zóna, je snaha využít dešťovou vodu. „Kromě její akumulace má projekt zamezit škodám v důsledku splavu a podmáčení pozemků. Vzniknou tak jímací liniové vpusti podél komunikace, budou osazeny akumulární nádrže, vybudovány technologické šachty, vsakovací objekt a další zařízení,“ sdělil první náměstek primátorky Petr Hladík a dodal: „Stavba by měla proběhnout ještě do konce letošního roku. Městská část ji chce realizovat, i kdyby žádost o dotaci nebyla úspěšná.“

Celkové výdaje se předpokládají ve výši 1 357 897 Kč. V tuto chvíli jsou veškeré náklady nárokovány jako způsobilé. Dotace se tedy odhaduje na 1 122 229 Kč, což je 100 % z celkových způsobilých nákladů. ●

► Norské fondy: Projekty výzvy Rago budou řešit **invazní druhy i biotopy v hnědouhelných lomech**

Norské fondy nově podpoří čtrnáct projektů se zaměřením na inovace v ochraně biodiverzity a ekosystémů. Úspěšní žadatelé z dvoukolové výzvy Rago si rozdělí přes 162 milionů korun. Výzva, jejímž cílem byla podpora aplikace výstupů vědecko-výzkumných projektů do praktické ochrany životního prostředí či podpora přenosu příkladů dobré praxe ze zahraničí, čerpá prostředky z programu Životní prostředí, ekosystémy a změna klimatu, financovaného z Norských fondů 2014–2021.

„Žádám o podporu tohoto typu projektů byl opravdu velký a ze strany Fondu na něj budeme reagovat mírným navýšením rozpočtu výzvy tak, aby na finanční prostředky dosáhlo více projektů. Budeme tak schopni podpořit projekty za téměř 170 milionů korun,“ uvádí Petr Valdman, ředitel Státního fondu životního prostředí ČR.

Z výzvy Rago bylo možné získat podporu v rozmezí od 5,2 do 26 milionů korun na projekty, jejichž cílem je ochrana ekosystémů a biodiverzity prostřednictvím aplikace nových inovativních postupů. Projekty byly v prvním kole výzvy nejprve hodnoceny expertní komisí, která z jednatřiceti předložených projektových námětů doporučila devatenáct do druhého kola výzvy. Mezi úspěšné žadatele druhého kola patří například Český svaz ochránců přírody, který se bude věnovat problematice regionálních směsí osiv jako účinného nástroje pro ochranu biodiverzity lučních ekosystémů, Ostravská univerzita s projektem zaměřeným na metody inkubace jiker ohrožených druhů ryb a mihulí či Muzeum města Ústí nad Labem, které přináší projekt pro management biotopů v oblasti hnědouhelných velkolomů na Mostecku.

Důležitou součástí programu Norských fondů je podpora spolupráce, která vzniká mezi českými subjekty i na mezinárodní úrovni. „Proto nás potěšilo, že se do projektů i v rámci této výzvy zapojil vysoký počet partnerských organizací z Česka i z dalších evropských států. Mezi zahraniční partnery patří například Norská univerzita vědy a technologie v Trondheimu, Slovenská ornitologická společnost či britská Coventry University. Pokud navíc u některých projek-

tů vidíme během administrace žádosti potenciál pro hlubší vzájemnou spolupráci, vždy žadatele informujeme a zprostředkujeme jim kontakt,“ doplňuje Petr Valdman. To se v případě výzvy Rago stalo například u projektů České zemědělské univerzity a České společnosti ornitologické, které se shodně zaměřují na téma plovoucích ostrovů jako nástroje pro zvýšení biodiverzity vodních ekosystémů a kterým se nabízí příležitost k výměně zkušeností a aktivní spolupráci na propagaci tohoto tématu.

Realizace podpořených projektů bude ukončena do 30. dubna 2024, kdy končí aktuální období Norských fondů.

Na pilotní farmě Amálie zavedou inovativní nástroje na adaptaci krajiny a podporu biodiverzity

Největší projekt výzvy připravila Česká zemědělská univerzita. Lokalita Amálie na Rakovnicku je dějištěm jednoho z pilotních projektů konceptu tzv. chytré krajiny. V rámci projektu se uskutečňují konkrétní aktivity ke zvýšení adaptace krajiny na klimatickou změnu. Na výměře zhruba 500 ha zemědělské půdy v majetku univerzity jsou realizována opatření směřující zejména k efektivnímu nakládání s vodami, výsadbě nových alejí, zakládání nektarodárných biopásů, obnově přirozeného mokřadu, zajištění erozí ohroženého svahu, úpravě osevních postupů nebo k monitoringu hydrologického režimu. Všechna opatření fungují ve vzájemném souladu. Vzniklé kom-

plexní řešení využívá aktuálního stavu poznání a přenáší nejnovější vědecké poznatky do praxe.

Amálie je pro ČZU zásadním a unikátním prostředím, které již řadu let reprezentuje aktivní a inovativní přístup specialistů mnoha oborů k řešení výzev spjatých s klimatickou změnou. Svým pojetím slouží také jako demonstrační lokalita a prostřednictvím naučné stezky o jednotlivých realizacích informuje nejširší veřejnost přímo v terénu.

Foto: ČZU, Fakulta životního prostředí

„Projekt podpořený z výzvy Rago nám umožní významně rozšířit stávající aktivity na Amálii, zejména o podporu agrolesnictví, technologii solární energie poháněného přečerpávání vody, zajištění půdoochranných systémů, rozšíření sběru dat a další propagaci problematiky směrem k veřejnosti. Vznikne podpůrný rozhodovací systém, který umožní transfer vyvíjených opatření na další ohrožená území. Podpora ze strany Norských fondů je nepostradatelná pro samotný rozvoj konceptu chytré krajiny, ale – jak je patrné z úspěchů našich projektových řešitelů – i pro další aktivity Fakulty životního prostředí ČZU,“ popisuje plánované aktivity řešitel projektu Petr Máca. ●

Foto: ČZU, Fakulta životního prostředí

Foto: ČZU, Fakulta životního prostředí

▶ Na Broumovsku je mnoho míst pro zadržení vody v krajině

Foto: Agentura pro rozvoj Broumovska

Už více než 58 čtverečních kilometrů území Broumovska bylo zmapováno díky projektu Adaptace na klimatickou změnu Broumovsko I, který od března 2021 koordinuje Strategická rada regionu Broumovsko.

První fází projektu je právě mapování, které provádějí lokální koordinátoři na území šesti obcí: Broumov, Martínkovice, Otovice, Police nad Metují, Bukovice a Žďár nad Metují.

Na základě mapování, dat z historických map, ortofotosnímků a dalších dostupných zdrojů bude do konce letošního června navrženo komplexní řešení nápravy krajiny zádrží vody, obnovou biodiverzity, snížením eroze či zdrsněním částí krajiny, které budou mít i protipovodňový efekt. Přinášíme poznatky lokálních koordinátorů, kteří se do projektu zapojili mapováním terénu.

Filip Vávra, Hlavňov

Při mapování ve svažitéch lesích v okolí Hlavňova jsem byl svědkem toho, jak se neškodně vypadající vyschlé koryto mění na 1,5 m hlubokou erozní strž, kde jsem mohl prolézat mezi podemletými kořeny stromů. Šlo o dočasná koryta, kudy při přívalích teče voda.

Pod hřebenem Broumovských stěn na více místech zpod skal vytékala voda, která se po desítkách metrů zase ztrácela puklinami skalního podloží, aby byla níže po svahu pramenitým zdrojem toku.

Chování vody v krajině bylo nejlépe patrné při intenzivním jarním tání nebo po deštových přívalcích. V lokalitě Převrát jsem objevil místo, kde vyvěral proud vody ze země. Podle podkladových map šlo o předpokládanou trasu melioračního hlavníku (odvodňovací trubky), který zde

Foto: archiv SFŽP ČR

byl prasklý, a voda si našla nejsnazší cestu ven, takto jsem i v terénu zároveň ověřil jeho skutečnou trasu.

Další zkušeností, která mě utvrzuje v potřebě řešit zpomalení a zádrž vody v krajině širokou paletou drobných opatření, je proměna některých lesních cest po letošním únorovém masivním tání spojeném s deštěm. Na konkrétní lesní cestě jsem navrhl terénní vlny na neškodné odklonění přívalové vody z cesty do lesa, protože mi bylo jasné, že při větším přívalu zde může vzniknout eroze, což se i potvrdilo ve větší míře, než jsem očekával.

Jan Staroba, Žďár nad Metují a okolí Broumova

V oblasti pod Ostaší byly objeveny již nefunkční prasklé meliorační trubky. Voda z nich vytéká nekontrolovaně na povrch a tvoří stružkovou erozi, při které je úrodná půda nenávratně odplavena pryč. Objevil jsem nově vybudované tůně v polích nad Broumovem. Někteří farmáři již vnímají problém s vodou a degradující půdou, proto začínají v krajině sami tvořit vodozadržné prvky.

Ester Korandová, Pěkov

V Pěkově je několik údolnic, které přirozeně stahují vodu z okolních luk. Většinou jsou zmeliorované a toto odvodnění ústí do Pěkovského potoka. Pokud by se meliorace přerušily a voda se vyvedla kontrolovaně na povrch, mohlo by zde vzniknout až pět nových vodotečí.

Meliorace, které jsou zbudovány na kopcích kolem vesnice, často ústí do zales-

něného svahu, kde voda způsobuje erozi a poměrně rozsáhlé nátrže. Jedná se také o jeden z faktorů zvyšujících hrozbu povodní při jarním tání a přívalových deštích.

Pod Strážnou horou v NPP Polické stěny jsme objevili prameniště a tok, který není zanesen do map. Další nové prameny jsme zmapovali na úpatí Ostaše.

Ester Korandová, Klůček

Dříve zde již vznikla v jedné údolnici opatření na ochranu města před povodněmi, nachází se zde tři velké poldry. Poldry jsou však primárně opatření proti povodním a bylo by vhodné je upravit a přidat další prvky, aby zde byla naplněna funkce zádrže vody i při menších srážkách.

I když se město již dříve snažilo Klůček upravit, nad Bukovicí se žádná opatření neuskutečnila a je zde riziko velkých smyvů půdy při jarním tání sněhu a přívalových deštích.

Veronika Mňuková, Martínkovice

V oblasti kolem Martínkovického potoka jsem narazila na spoustu míst s velkým potenciálem pro zádrž vody, kde byly vidět náznaky mokřadů. Obzvláště mě zaujalo místo, kde v zahloubeném korytě začal potok sám meandrovat – jako příklad přirozené obnovy toku.

Projekt Adaptace na klimatickou změnu Broumovsko I byl podpořen grantem z Norských fondů 2014–2021, z programu CZ-Environment. Jeho realizace začala 1. března 2021 a potrvá osmnáct měsíců. Výstup projektu bude představen i široké veřejnosti. Bližší informace k projektu najdete na webu. ●

► Sportovní centrum v Prostějově využívá dešťovou vodu ze střechy na zalévání a na splachování záchodů. **Stará budova je tak úspornější.**

V PROSTĚJOVĚ VYUŽÍVAJÍ DEŠŤOVKU ZE STŘECHY SPORTOVNÍ HALY

Foto: archiv SFŽP ČR

V Prostějově řešili, jak ušetřit za dešťovou vodu. „Provozní záměr byl pouze úspora finančních prostředků za srážkové vody, které se nám zdály příliš vysoké, a plán osazení místa průtokovým měřákem srážek. Po další konzultaci s Moravskou vodárenskou jsme ale došli k závěru, že než jen měřit a platit podle skutečných naměřených hodnot, by bylo daleko smysluplnější se srážkovou vodou začít efektivně hospodařit a využít ji pro závlahu a splachování. Jednak tím ušetříme finanční prostředky za vodné, jednak nebudeme splachovat pitnou vodou. Proto jsme se odchýlili od původního záměru pouze měřit a došli jsme k novému plánu: efektivně využívat,“ uvádí Jana Gábořová, vedoucí oddělení vnějších vztahů.

Ředitel Sportcentra DDM Jan Zatloukal dodává, že organizace se dlouhodobě hodlá věnovat této problematice z pohledu udržitelného rozvoje. Sportovní hala je poměrně rozsáhlá, budovaná v rámci tzv. akce Z na začátku osmdesátých let minulého století. Tehdy energetická náročnost budovy nebyla nosným tématem. „V současné době je však akcent na tato témata daleko větší a my jsme rádi, když budova Sportcentra může těmto cílům posloužit,“ uvádí Jan Zatloukal.

Podle mluvčí města Jany Gábořové se projekt na dešťovku líbí. „Ž okolí jsou velmi pozitivní ohlasy, a to právě v souvislosti s tím, jak lze na velké střechě řešit retence, tedy že projekt je smysluplný,“ uvádí. Projekt byl podpořen dotací z Operačního programu Životní prostředí (OPŽP).

V Prostějově využívají dotace z OPŽP i z Národního programu Životní prostředí pravidelně. V programovém období 2014–2021 se zde realizovala celá řada projektů zaměřených především na energeticky úsporná opatření na základních a mateřských školách, nové výsadby zeleně a nakládání s odpady. „V současné době probíhá příprava dalších projektů zaměřených na zeleň a nakládání s dešťovými vodami. Do výzvy č. 10/2021 Národního programu Životní prostředí jsou zpracovávány projekty zaměřené na realizaci propustných ploch v rámci regenerace panelových sídlišť a veřejných ploch a zajišťování usaků srážkové vody nebo případně její další využití u veřejných budov. Město Prostějov dále počítá s i využitím dotačních výzev v rámci nového Operačního programu Životní prostředí na období 2021–2027,“ uvádí Jana Gábořová. ●

O OBCI

Prostějov je statutární město na Moravě na západním okraji Hané v severní části Hornomoravského úvalu východně od Dražanské vrchoviny. Na jeho okraji protékají říčky Hloučela a Romže. Žije v něm přibližně 43 tisíc obyvatel. Historické jádro města je od roku 1990 městskou památkovou zónou. Plumlovské panství s městem Prostějovem náleželo dvěma významným rodům, pánům z Pernštejna a poté knížecímu rodu Lichtenštejnů. Základy k modernímu životu města však položila až doba zakladatelů. Především díky židovské obci se Prostějov stává významným obchodním a průmyslovým střediskem. V oboru textilní konfekce, ve velkém produkované od čtyřicátých let devatenáctého století, získal Prostějov na konci století výsadní postavení. Nacisté během války vyvraždili velkou židovskou komunitu. Po válce se na podobě města podepsala necitlivá výstavba.

Miliardy korun zamíří zejména **na adaptaci české krajiny a dostupnost pitné vody**

Po dvou letech zažíváme suché jaro. S výjimkou Šumavy zasáhlo zejména jižní Čechy, střední Polabí, Hanou a Poohří. Podle webu Intersucho sice nemá nastat období beze srážek, ale deště nemá být zdaleka tolik, aby současné suchu ustoupilo. Extrémnímu suchu Česko čelilo v letech 2014 až 2020.

Foto: ©silverjohn/Fotky©Foto

Rěšení problému dopadů sucha a nedostatku vody následkem změny klimatu se od roku 2015 věnuje Meziresortní komise Voda-sucho, která byla založena dohodou ministra zemědělství a ministra životního prostředí.

Její výkonný výbor seznámil ministra zemědělství Zdeňka Nekulu a ministryni životního prostředí Annu Hubáčkovou se svojí dosavadní činností a výstupy a také s harmonogramem prací do konce letošního roku.

„Počasí doprovází velké extrémy, o čemž svědčí například loňské léto, kdy třeba v Itálii a Španělsku zažívali rekordní teploty, zatímco západ Evropy se potýkal se silnými dešti a záplavami. Programy Ministerstva zemědělství reagují na změny klimatu, například na opatření na zadržování vody v krajině, ať už jsou to pozemkové úpravy, revitalizované toky, nebo odbahněné a vybudované nové rybníky a další. V letech 2019 až 2021 Ministerstvo podpořilo opatření k omezení dopadů sucha a nedostatku vody částkou téměř 26 miliard korun,“ řekl ministr zemědělství Zdeněk Nekula.

Z celkového počtu 42 opatření z Koncepce na ochranu před následky sucha pro území České republiky, kterou vypracovala Meziresortní komise Voda-sucho, Ministerstvo zemědělství (MZe) zodpovídá za 26 opatření.

„Loni ministerstvo podpořilo investiční opatření částkou 13,9 miliardy korun. Například na rozvoj infrastruktury vodovodů a kanalizačních sítí 1,6 miliardy, pro letošek předpokládáme, že to bude 1,75 miliardy korun. Propojování vodárenských soustav resort podpořil 333,1 milionu korun, předpoklad pro letošek je 875 milionů. A co třeba vysoce oceňují obce, je podpora rybníků, kdy se prakticky denně v posledních třech letech vybudoval nebo obnovil jeden rybník. My samozřejmě budeme pokračovat v podpoře například dalších programů na opatření v drobných vodních tocích a v podpoře pozemkových úprav,“ uvedl ministr Nekula.

Ministr zemědělství a ministryně životního prostředí mají podle usnesení vlády ve spolupráci s dalšími resorty předložit do konce letošního roku souhrnnou zprávu o plnění Koncepce za období od roku 2017. Zdeněk Nekula i Anna Hubáčková předpokládají, že po projednání hodnotící zprávy ve vládě budou opatření na ochranu před následky sucha a nedostatku vody vzhledem ke změnám klimatu pokračovat. Omezení jejich následků bude podle nich i nadále nutné věnovat maximální pozornost ve všech resortech a Meziresortní komise Voda-sucho je vhodným subjektem pro koordinaci prací.

„K vypořádání se změnou klimatu nám musí pomoci adaptace. A adaptační opatření neuděláme bez

šetrného hospodaření s vodou. Ministerstvo životního prostředí proto v aktuálně připravovaném programovém období Operačního programu Životní prostředí vyčlenilo přes 10 miliard na využívání srážkové vody, na vytváření tůň a malých vodních nádrží, zelené střechy, ale i podporu šetrného hospodaření na zemědělské půdě. Nezapomínáme ani na výstavbu kanalizací a čištění odpadních vod, na které máme připraveno více než 14 miliard korun. Další téměř miliardu mohou čerpat radnice na zachytávání a využívání dešťové vody v obcích a občané mají stále k dispozici Dešťovku v Nové zelené úsporám,“ řekla ministryně životního prostředí Anna Hubáčková.

Ministerstvo životního prostředí neposkytuje jen dotační podporu. Krajům pomáhá v přípravě jejich suchých plánů, zprovoznilo předpovědní systém HAMR pro prezentaci aktuálního a předpokládaného vývoje stavu sucha a také se podařilo uvést do praxe protitrozňní vyhlášku. U té Ministerstvo počítá s vyhodnocením její efektivity a podle výsledků přistoupí k případné novelizaci. V letošním roce chce MŽP předložit novelu zákona o ochraně zemědělského půdního fondu, která zlepší ochranu environmentálních funkcí zemědělské půdy, zejména u ekologicky významných prvků. ●

Registrujte **jedince invazního druhu**

Pomůžete tak chránit naši přírodu. AOPK ČR k tomu vytvořila jednoduchý online formulář.

Od začátku letošního roku platí nová pravidla pro invazní nepůvodní druhy z unijního seznamu. Invazní nepůvodní druhy je zakázáno vypouštět nebo vysazovat do krajiny, dovážet nebo převážet na území Evropské unie, uvádět je na trh, ale také je držet, chovat nebo pěstovat. Pokud ale doma chované jedince (v zájmovém chovu) do konce roku zaregistrujete, smíte si je nechat ve své péči do konce jejich života. Povinností majitele je v takovém případě zabezpečit je proti úniku a zamezit jejich rozmnožování. K povinné registraci spouští AOPK ČR ve spolupráci s MŽP nový elektronický registrační formulář.

„Klíčové je, aby majitelé živočichů z unijního seznamu nerozmnožovali, aktivně bránili jejich únikům a v žádném případě je nevypouštěli do přírody. Mohou tam totiž poměrně rychle vytvořit životaschopné populace, které ohrozí naše původní druhy a společenstva. Například u raka mramorovaného stačí jediná samice k tomu, aby vznikla rozsáhlá populace raků a ta přenosem račích morů decimovala naše raky říční a kameňáče,“ vysvětluje Tomáš Görner z Agentury ochrany přírody a krajiny ČR.

V jednoduchém registračním formuláři vyplní majitelé kontaktní údaje, informace o invazním nepůvodním druhu na unijním seznamu a potvrdí potřebná prohlášení o splnění podmínek péče o jedince. Vyplněné informace se propíší do osvědčení s unikátním evidenčním číslem, které majitel následně obdrží od AOPK ČR. Registrace, resp. toto osvědčení, bude dokladem o tom, že jde o jedince držené v souladu s evropským nařízením o invazních druzích „na dožití“, a ne

uplatní se u nich příslušné zákazy. V případě úmrtí jedinců, změny adresy nebo dalších změn je třeba tyto aktualizované údaje zaslat na AOPK ČR spolu s evidenčním číslem, přiděleným při prvotní registraci. Databáze živočichů v registru je neveřejná.

Lidé mají povinnost registrovat jedince invazních nepůvodních druhů z unijního seznamu, které mají ve svém držení pro nekomerční účely, nejpozději do konce roku 2022. Se začátkem roku 2023 se pro druhy na současném unijním seznamu zápis do registru uzavře a další držení či chov nezaregistrovaných jedinců bude již představovat porušení zákazů stanovených evropským nařízením.

V případě, že uvedené jedince invazních nepůvodních druhů nebudou majitelé schopni nebo ochotni nadále držet, mohou je odevzdávat do k tomu určených zařízení. Jejich přehled zveřejní MŽP v průběhu roku 2022 na webových stránkách. ●

► Krajina břidlice se stává **desátým** národním geoparkem

Foto: Krajina Břidlice, z. s.

Foto: Krajina Břidlice, z. s.

Foto: Krajina Břidlice, z. s.

Rada národních geoparků na svém jarním zasedání jednomyslně rozhodla o tom, že Geopark Krajina břidlice splňuje všechny požadavky pro přiznání statusu „národní geopark“. Toto rozhodnutí následně posvětila i ministryně životního prostředí Anna Hubáčková.

Tento výsledek je završením mnohaleté spolupráce obcí, neziskových organizací i fyzických osob na části území pohoří Nízký Jeseník. Unikátnost Krajiny břidlice spočívá v pohornické krajině, která vznikala těžbou břidlice po dobu několika staletí. Břidlicové hornictví zanechalo jedinečný otisk v krajině – třípytlivé odvaly břidlic a ruiny hornických staveb v okolí jámových a stěnových lomů. Mystické kouzlo nabízejí desítky starých dolů na břidlici, ohromující doklady lidské práce. Podzemí ukrývá dlouhé klenuté chodby vyskládané z břidlic, malé i nepředstavitelně velké dobývací komory, kilometry vyražených štol.

„Mám radost, že mohu udělit certifikát desátému národnímu geoparku v České republice. Těší mě to o to více, že jde o skvělý příklad naplňování Charty národních geoparků, kdy díky systematické spolupráci místních subjektů dochází k příkladné péči o geologické a další přírodní i kulturní dědictví a zároveň k prohlubování identity místních obyvatel s geoparkem,“ říká ministryně životního prostředí Anna Hubáčková.

Martina Pásková, předsedkyně Rady národních geoparků, komentovala zrození desátého národního geoparku v Česku takto: „Profesionalita a zápal týmu Geoparku Krajina břidlice nenechaly nikoho z členů Rady na pochybách, že se jedná o velice životaschopný projekt, který bude v budoucnu inspirovat již existující české a možná i zahraniční geoparky.“

„Získání statusu národní geopark je ocenění práce mnoha lidí. Vznikem spolku Krajina břidlice v roce 2019 se podařilo sjednotit roztržštěné propagační aktivity v oblasti Nízkého Jeseníku. Základními principy fungování spolku je spolupráce a vzájemná podpora,“ uvedla Alena Zemanová ze spolku Krajina břidlice.

Území Krajiny břidlice se nachází na severovýchodě České republiky, na ploše pohoří Nízký Jeseník. Severozápadní okraj geoparku lemuje pohoří Hrubý Jeseník, jihovýchodní sníženina Moravská brána. Severovýchodní okraj je vymezen městem Opava a jihozápadní městem Olomouc. Územní vymezení geoparku odráží především lokalizaci těžby a zpracování pokrývačské břidlice, zahrnuje však také Bruntálskou vrchovinu. Mezi jeho nejatraktivnější lokality patří Muzeum břidlice v Budišově nad Budišovkou, zpřístupněná důlní díla – Raabova štola v Zálužném u Vítkova a Flascharův důl u Oder a venkovní geologické expozice v Odrách a Vítkově. Pohornická krajina je protkána téměř stovkou kilometrů naučných stezek vedených kolem starých dolů a odvalů z odpadní břidlice. Vedou kolem starých dolů, odvalů z odpadní břidlice, táhnou se po hřebenech náhorní plošiny Nízkého Jeseníku, kličkují po březích hlubokých údolí řek Odry a Moravice. Rozmanitost přírody společně s pozůstatky po hornické činnosti nabízí návštěvníkům útočiště příjemné zklidnění a aktivní odpočinek.

„Záleží teď na nás, na lidech v Krajině břidlice žijících, jestli se pokusíme přírodu trochu pozastavit a dochované

relikty po bývalé těžbě ochráníme, seznámíme veřejnost s překotným a mnohdy i tragickým vývojem oblasti. Jestli povzbudíme hrdost místních obyvatel na svou domovinu, příchodem návštěvníků ukážeme krásy a zajímavosti Krajiny břidlice,“ uvedla Alena Zemanová.

Avšak Krajina břidlice není výjimečná jen těžbou břidlic. Ještě před necelými dvěma miliony lety byly v severní části geoparku aktivní vulkány, jedny z nejmladších sopek v naší zemi. Dochované kuželovité vrcholy vyhaslých stratovulkánů jsou dominantami Bruntálska. Sopečnou krajinu dotváří těžbou odhalené lávové proudy a sopečné pumy povalující se volně v krajině. Přírodní památky Velký Roudný, Malý Roudný, Uhlířský vrch, Venušina sopka a Razovské tufty jsou v kombinaci s vodní plochou přehrady Slezská Harta vítaným zpestřením při pobytu v poklidné krajině.

Lidé, kteří v Krajině břidlice žijí, často neznají poknutou historii své domoviny a pohornickou krajinu vnímají jako všední a zanedbanou. Aktivní prezentací, terénními exkurzemi, přednáškami či pořádáním tematických akcí jsou v návštěvnících i obyvatelích regionu vyvolávány prožitky zvyšující nejen znalosti, ale především kladný vztah k oblasti Krajiny břidlice.

„Krajina břidlice měla dlouhodobý vývoj, první projekty vznikaly na Budišovsku, Vítkovsku a Oderu, dnes již aktivně spolupracuje také Jakartovicko, Bruntálsko a další. Podařilo se nám také založit vědeckou radu vedenou odborníky na geologii, historii, cestovní ruch, přírodu, hornictví, stavební a technické památky. Skvělý kolektiv lidí, který nadšeně pracuje po zaměstnání ve svém volném čase. Stejně je to i se členy spolku. Jsme vlastně na začátku a čeká nás hodně zajímavé práce,“ uvedl Lumír Moučka ze spolku Krajina břidlice. ●

▶ Na čtyřicet expertů odstartovalo debatu o povinném zálohování PET lahví a plechovek

Ministerstvo životního prostředí zahájilo odbornou debatu s výrobci nápojů, odpadovými firmami, obchodníky a obcemi o možnostech zavedení povinného systému zálohování PET lahví a hliníkových plechovek. Odborné diskuze se zúčastnily téměř čtyři desítky expertů.

„Chceme vše zodpovědně zvážit. Povinné zálohování PET lahví a plechovek představuje velký krok, který je třeba důsledně probrat se všemi zainteresovanými, jichž by se zálohování dotklo. Z hlediska ministerstva je nezbytné, aby plošné zálohy nekomplikovaly financování svozu tříděného odpadu obcím a lidem způsob třídění vybraných odpadů. Ministerstvo musí dohlédnout, aby se předcházelo vzniku odpadů a omezovaly se veškeré překážky recyklace na straně výrobců, jediné tak se recyklace do budoucna usnadní a recyklační smyčka v Česku uzavře. Samozřejmě také sledujeme, jak se tento systém ujme na sousedním Slovensku,“ uvedla ministryně Anna Hubáčková.

Ministerstvo životního prostředí je zodpovědné za plnění všech povinných cílů pro odpady, obaly a jednorázové plasty, kterých je několik desítek. Proto musí být jeho od-

borný pohled komplexní. Podle MŽP musí být vytvořen funkční systém, který primárně předchází vzniku odpadů, omezuje překážky recyklace na straně výrobců a bude dostatečně robustní, aby byl schopen všechny ambiciózní cíle v budoucnu plnit.

Ministerstvo proto podporuje zlepšování systému nakládání s odpady jak legislativně, tak finančně. V současnosti Poslanecká sněmovna projednává návrhy zákonů k jednorázovým plastům, u kterých téma zálohování jednorázových obalů velmi rezonuje. Tento návrh obsahuje rozvolnění podmínek pro dobrovolné zálohování. Například umožňuje odevzdávat vybrané vratné jednorázové obaly v provozovně, aniž by provozovna musela mít povolení pro nakládání s odpady.

MŽP nicméně nepodporuje cestu rychlého pozměňovacího návrhu k projednávání legislativě jednorázových plastů, který by umožnil zavedení povinného zálohování. Cestou je poctivá debata, která přinese odpovědi na otázky, co zálohy přinesou spotřebitelům, obcím a systému nakládání s odpady jako takovému.

Prioritou Ministerstva životního prostředí musí být především snižování množství jednorázových obalů. Zálohový systém z logiky věci neřeší všechny nápojové láhve na trhu, ale pouze jejich vybranou skupinu. Tedy i ve chvíli, kdy by Česko zavedlo povinný zálohový systém, by musel být posilován i standardní systém sběru do žlutých kontejnerů, kam by směřovaly všechny nezálohované láhve.

Proto musí diskuze o možnostech zlepšování systému nakládání s odpady nebo zavádění povinného zálohování vybraných jednorázových plastových obalů vždy zohlednit plnění všech odpadových cílů. Právě kulatým stolem, kterého se zúčastnila široká skupina zástupců nápojových firem, obcí, odpadových společností i expertů MŽP, byl tento dialog zahájen. Plní se tím také programové prohlášení vlády. ●

▶ U Jablonného v Podještědí vzniklo 22 nových tůní

Foto: IPUR

V březnu dokončila stavební firma budování 22 nových tůní na okraji Jablonného v Podještědí v katastrálním území Česká Ves. **Společný projekt Institutu pro udržitelný rozvoj (IPUR) a organizace Čmelák proměnil několik hektarů neudržovaných rákosin v lokalitu se soustavou nových různě velkých tůní.**

Ty budou sloužit nejen k zadržení vody v krajině, ale také poskytnou nové místo pro život vzácných a ohrožených druhů naší přírody. Nový areál volně navazuje na neďaleké Mokřady Jablonné, které Čmelák začal budovat již v roce 2006. Obě sousedící lokality mají rozlohu téměř 10 hektarů, což z nich dělá významné biocentrum v jinak intenzivně obhospodařované krajině.

„Lokalita byla v minulosti odvodněna za účelem obhospodařování, proto muselo být součástí

hloubení tůní i přerušení odvodňovacích melioračních trubek. Někde nebylo snadné trubky objevit, nakonec se to ale snad podařilo. Odměnou je, když vidíte, jak se nové tůně začínají plnit vodou, která by jinak z lokality odtékla. To je pak opravdová radost,“ říká Dagmar Najmanová z IPUR, která dohlíží na kvalitu realizačních prací přímo na místě.

V místě proběhla zatím první část projektu, která spočívá právě v přerušení meliorací, vyhloubení tůní a v terénních úpravách. Ekologové přehradili také otevřený meliorační kanál, čímž vzniklo několik dalších menších průtočných tůní. Právě nové vodní plochy by se měly stát místem pro život a rozmnožování vzácných živočichů i rostlin a podpořit tak místní biodiverzitu.

Jan Korytář, předseda Čmeláka, k tomu dodává: *„Takto rozsáhlý projekt zabere několik let. Jsem rád, že ve Čmeláku a IPUR je tým lidí, který umí takto rozsáhlé projekty připravit a zvládnout. Nyní nás čekají ještě výsadby vodních a mokřadních rostlin, osetí louky, úpravy břehů a příprava návštěvnické infrastruktury. Když půjde všechno podle plánu, lokalita by se pro veřejnost mohla otevřít příští jaro.“*

Projekt Mokřady Česká Ves postupně podpořily Norské fondy, Liberecký kraj i Státní fond životního prostředí ČR v rámci Operačního programu Životní prostředí. ●

AKTUÁLNÍ VÝZVY

NÁRODNÍHO PROGRAMU ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Ochrana ozonové vrstvy Ukončení příjmu žádostí: 31. 10. 2022, nejpozději však do vyčerpání alokace Alokace: 20 000 000 Kč	Výzva č. 2/2022 podporuje projekty, které pomáhají chránit ozonovou vrstvu Země. Cílem je snížení emisí a vypouštění látek poškozujících ozonovou vrstvu Země a fluorovaných skleníkových plynů do ovzduší. Výzva podporuje sběr a recyklaci skleníkových plynů. Přispěje také na jejich likvidaci i na vybavení školicích center pracovníků s alternativními látkami. Oproti dřívějším výzvám se již netýká jen regulovaných látek, jako jsou freony či halony, ale zaměřuje se i na fluorované skleníkové plyny, které významně přispívají ke globálnímu oteplování.
Zelená stuha Ukončení příjmu žádostí: 1. 4. 2025 Alokace: 21 000 000 Kč	Výzva č. 1/2022 je určena pro obce oceněné titulem „Zelená stuha“ a „Zelená stuha ČR“. Ty si mohou požádat o dotaci na zeleň, obnovu a budování cest, rekonstrukce drobných stavebních objektů a další projekty jako například revitalizace vodních toků a ploch či environmentální vzdělávání. Maximální výše podpory na jeden projekt je až 100 % z celkových způsobilých výdajů.
Emise ze stacionárních zdrojů Ukončení příjmu žádostí: 15. 1. 2023, nejpozději však do vyčerpání alokace Alokace: 30 000 000 Kč	Výzva č. 14/2021 přispěje ke snížení emisí těžkých kovů a pachových látek ze stacionárních zdrojů průmyslových a dalších provozů. Cílem podpory je omezit negativní dopady na kvalitu ovzduší a lidské zdraví a míru obtěžování obyvatelstva zápachem. Za peníze z dotace je možné pořídit technologie vedoucí ke snížení emisí vybraných těžkých kovů – olova, arsenu, kadmia, niklu a rtuti – a technologie vedoucí ke snížení emisí pachových látek.
Pakt starostů a primátorů pro klima a energii Ukončení příjmu žádostí: 8. 8. 2022, nejpozději však do vyčerpání alokace Alokace: 10 000 000 Kč	Výzva č. 13/2021 je určena na projekty iniciativy Pakt starostů a primátorů pro klima a energii, jednotliví žadatelé mohou získat až 2 miliony korun. Prostředky umožní zpracovat akční plány pro udržitelnou energii a klima či uspořádat akce pro veřejnost na aktuální témata jako energetická efektivita, využití obnovitelných zdrojů energie či odolnost vůči změně klimatu.
Energetické úspory veřejných budov Ukončení příjmu žádostí: 30. 9. 2022 Alokace: 3 285 000 000 Kč	Výzva č. 12/2021 rozděluje prostředky, které jsou určeny vlastníkům veřejných budov na provedení energeticky úsporné renovace pomocí kombinace zateplení obálky budovy včetně výměny oken, řízeného větrání se zpětným získáváním tepla, vnějších pohyblivých stínících prvků a účinných technologií snižujících spotřebu energie či zajišťujících efektivní výrobu elektřiny a tepla, přednostně s využitím obnovitelných zdrojů energie. Výzva je primárně určena pro projekty 146. výzvy Operačního programu Životní prostředí nepodpořené z důvodu nedostatečné alokace prostředků, nicméně je možné podat i zcela nový projekt. Výzva je vyhlášena v rámci Národního plánu obnovy.
Odstranění černých skládek Ukončení příjmu žádostí: 30. 6. 2022 Alokace: 50 000 000 Kč	Výzva č. 11/2021 je určena pro obce s rozšířenou působností, které mají na svém území černé skládky, tedy nezákonně soustředěný odpad odložený mimo místa k tomu určená. Minimální částka určená pro jeden projekt je 50 tisíc korun, maximální 0,5 milionu korun.
Hospodaření s vodou v obcích Ukončení příjmu žádostí: 31. 8. 2022, nejpozději však do vyčerpání alokace Alokace: 1 754 000 000 korun	Výzva č. 10/2021 se zaměřuje na finanční podporu efektivního hospodaření se srážkovou vodou na zastavěném území obcí a protipovodňových opatření se širokým využitím přírodních blízkých prvků. Finance jsou poskytnuty z Národního plánu obnovy. Dotaci je možné získat například na vsakovací a retenční zařízení, akumulární nádrže na zachytávání srážkových vod, propustné zpevněné povrchy nebo zelené střechy. Výzva je vyhlášena v rámci Národního plánu obnovy.
Zdroje vody Ukončení příjmu žádostí: 31. 12. 2023, nejpozději však do vyčerpání alokace Alokace: 450 milionů korun	Výzva č. 9/2021 pokračuje v podpoře realizace nových nebo regenerace/intenzifikace stávajících zdrojů vody pro zásobování obyvatelstva pitnou vodou. Dotaci je možné získat i na realizaci nových nebo zkapacitnění stávajících přivaděčů pitné vody, včetně instalace nezbytné technologie a napojení na stávající vodovod, či na vytvoření nového veřejně přístupného odběrného místa pitné vody tam, kde není vodovod realizován. Žadatelé mohou být obce, dobrovolné svazky obcí, obchodní společnosti či zájmová sdružení právnických osob ovládaná z více než 50 % obcemi a městy nebo jinými veřejnoprávními subjekty.

Výkup pozemků ve zvláště chráněných územích Ukončení příjmu žádostí: 31. 12. 2023, nejpozději však do vyčerpání alokace Alokace: 95 500 000 korun	Výzva č. 8/2021 navazuje na předchozí podobné výzvy a umožňuje zlepšení podmínek pro praktickou péči o zvláště chráněná území a jejich ochranná pásma a podporu biodiverzity v nich. Státní vlastnictví pozemků umožní správám národních parků a Agentuře ochrany přírody a krajiny ČR realizaci vhodného managementu dle schválených plánů péče nebo zásad péče. Oprávněnými žadateli jsou správy národních parků a Agentura ochrany přírody a krajiny ČR.
Domovní čistírny odpadních vod Ukončení příjmu žádostí: 31. 12. 2023, nejpozději však do vyčerpání alokace Alokace: 300 000 000 korun	Výzva č. 7/2021 je zaměřena na podporu realizace soustav individuálních čistíren odpadních vod v podobě DČOV do kapacity 50 ekvivalentních obyvatel pro budovy využívané k trvalému rodinnému bydlení (zejména rodinné a bytové domy) a pro budovy ve vlastnictví dané obce v oblastech, kde není z technického či ekonomického hlediska možné připojit nemovitosti ke stokové síti zakončené ČOV.
Výsadba stromů – grantové schéma Ukončení příjmu žádostí: 30. 12. 2023, nejpozději však do vyčerpání alokace Alokace: 150 000 000 Kč	Výzva č. 5/2021 je zaměřena na podporu výsadby stromů prostřednictvím grantů erudovaným nestátním neziskovým organizacím a místním akčním skupinám. Cílem je podpořit co největší počet výsadeb stromů v terénu paralelně s realizací projektů podpořených v rámci výzvy č. 4/2021, urychlení administrace a znásobení zdrojů financování prostřednictvím zapojení soukromých prostředků. Žádat mohou nestátní neziskové organizace s prokazatelnou zkušeností s poskytováním podpory na výsadbu stromů a místní akční skupiny (MAS).
Výsadba stromů – individuální projekty Ukončení příjmu žádostí: 30. 12. 2023, nejpozději však do vyčerpání alokace Alokace: 200 000 000 Kč	Výzva č. 4/2021 cílí na zlepšení životního prostředí v obcích a jejich okolí prostřednictvím podpory individuálních projektů a zapojení veřejnosti. Jejím cílem je přispět ke zlepšení kvality veřejného prostoru a ovzduší, k vyrovnaní teplotních extrémů a zadržování vody. Předmětem podpory je výsadba stanoviště vhodných druhů listnatých stromů na veřejně přístupných místech, případně v uzavřených vnitroblocích bytových domů využívaných ke komunitnímu setkávání. Žádat mohou subjekty s prokazatelným vztahem k místu realizace projektu s výjimkou politických stran a hnutí.
Územní studie krajiny Ukončení příjmu žádostí: 31. 12. 2023, nejpozději však do vyčerpání alokace Alokace: 35 000 000 Kč	Výzva č. 14/2016 nabízí obcím kofinancování ve výši 10 procent na projekty územních studií krajiny podpořených z Integrovaného regionálního operačního programu (IROP) v gesci Ministerstva pro místní rozvoj. Podmínkou získání dotace je vydané rozhodnutí o poskytnutí finanční podpory v IROPu, konkrétně v prioritní ose 3 operačního programu, určené na územní studie krajiny. O dotaci mohou žádat obce s rozšířenou působností.

AKTUÁLNÍ VÝZVY OPERAČNÍHO PROGRAMU ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ 2014–2020

Ochrana národně významných chráněných území Ukončení příjmu žádostí: 31. 5. 2022 Alokace: 230 000 000 Kč	160. výzva se zaměřuje na projekty a aktivity pro zajištění péče o NP, CHKO, NPR, NPP (včetně jejich ochranných pásem) a lokality soustavy Natura 2000 a dále PR a PP. Podporována jsou opatření k usměrňování návštěvníků z důvodu eliminace negativního dopadu na předmět ochrany způsobovaného návštěvníky a/nebo budování či obnova prvků pro interpretaci chráněných území (návštěvnická střediska v CHKO, NP, NPP a NPR).
Revitalizace funkčních ploch a sídelní zeleně Ukončení příjmu žádostí: 31. 5. 2022 Alokace: 30 000 000 Kč	161. výzva cílí na biodiverzitu a ekosystémové funkce znehodnocených ekosystémů v sídlech. Podporováno je zakládání a obnova ploch a prvků veřejné zeleně (parků, zahrad, sadů, uličních stromořadí, alejí, lesoparků, remízů, průlehlů) a zlepšení jejich funkčního stavu liniiovými, skupinovými i soliterními výsadbami stromů. Podporována budou pouze opatření zaměřená na obnovní management, nikoliv management udržovací.

► Zaujme **soběstačný dům** nebo **les** do kapsy porotu Adapterra Awards?

Do čtvrtého ročníku celostátní soutěže Adapterra Awards 2022 se přihlásilo bezmála sedmdesát realizovaných projektů, které reagují na dopady změny klimatu.

Najdeme mezi nimi přírodní úpravy potoků, obnovy mokřadů i alejí, příklady udržitelného bydlení, zelené střechy či snížení energetické spotřeby v administrativních budovách. Největší zastoupení v soutěži mají projekty z Prahy a Jihomoravského kraje. Soutěž pořádá Nadace Partnerství a Integra Consulting pod záštitou Ministerstva životního prostředí. Finalisté, které vybere odborná porota, mohou na podzim získat jednu z osmi cen i finanční odměnu 100 tisíc korun od partnera soutěže. Vyhlášení vítězů se uskuteční 1. listopadu 2022.

„Usychání stromů, častější nároky zeleně na závlahu ve městech, prašnost nebo splachy bahna z polí, vlny veder a jejich vliv na zdraví obyvatel, přívalem deště a přetížení kanalizace představují některé z výzev současnosti, na něž musí města, obce, ale i soukromé firmy a vlastníci reagovat. K tomu přidejme energetickou náročnost budov a jejich energetickou nesoběstačnost, která se stává v dnešní době stále aktuálnější záležitostí,“ vyjmenovává garant projektu Michael Hošek z Integra Consulting některá z témat, na něž se soutěžní projekty zaměřují.

Adaptační opatření obecně se snaží novým podmínkám přizpůsobit tak, aby česká krajina dlouhodobě fungovala i v budoucnu a aby města zvýšila svou odolnost vůči přehřívání a suchu. Představují přírodě blízká řešení, kdy se do krajiny i zastavěných území záměrně doplňuje zeleň a vodní prvky. Obojí na jednu stranu umožňuje zadržovat dešťovou vodu, na druhou stranu přirozeně chladí okolí v horkých dnech. *„Hezkou ukázkou je například vznik biocentra s protipovodňovou ochranou v Kojetíně nebo krajinné úpravy s travnatými pásy a alejemi v okolí Vohančic, kde docházelo ke splachu bahna do obce. Ve městech, kde není tolik prostoru jako v krajině, pak lze chybějící zeleň třeba zajistit jako „les do kapsy“, který vysázeli žáci pražské ZŠ Jana Wericha. Na ploše o velikosti dvou tenisových kurtů hustě vysázeli téměř tisíc malých stromků,“* vysvětluje Andrea Krivánková.

Samostatnou kapitolu pak představuje bydlení a pracovní prostředí, kdy se obvykle letní přehřívání budov řeší klimatizací. Ta ale pouze přenesla teplo zevnitř ven a spotřebuje přitom spoustu energie. Výhodnější je proto využívat k chlazení zeleň, ať už formou zelených střech, či fasád, které se začínají stávat již běžnou záležitostí. V soutěži se objevují například na velkých kancelářských budo-

Foto: archiv Adapterra Awards

KRITÉRIA HODNOCENÍ

Závažnost

Jak závažné klimatické riziko projekt v dané oblasti zohledňuje? Reaguje na problémy, které z hlediska očekávaného vývoje klimatu v ČR vyžadují řešení? Jde například o povodně, vlny veder nebo jiné rozmary počasí.

Funkčnost

Zajímá nás, jestli opatření funguje v různých situacích, nebo je naopak velmi flexibilní a umožňuje úpravy podle vývoje změn klimatu. Také nás zajímá, jestli opatření řeší zároveň více problémů spojených se změnami klimatu. Může dojít i k negativnímu dopadu na další adaptační zájmy?

Vedlejší efekty

Jaké vedlejší efekty projekt má? Je přínosný i pro rekreaci obyvatel nebo podpořil prostupnost území? Přispívá i ke snížení emisí skleníkových plynů? Má nějaké další pozitivní vedlejší efekty, případně je výrazně ekonomicky výhodný?

Vlivy na životní prostředí

Jedním z kritérií je i to, zda předložený projekt má nějaké pozitivní či negativní vlivy na životní prostředí, například zda podporuje biodiverzitu nebo přispívá k větší čistotě ovzduší.

Replikovatelnost

Má dané řešení potenciál inspirovat ostatní k tvorbě dalších adaptačních opatření? Také nás zajímá, do jaké míry je projekt opakovatelný neboli dobře přenositelný na další lokality a za jakých podmínek. Může vzniklým řešením dojít i k negativnímu dopadu na další adaptační zájmy?

MOKŘAD V ŽIDLOHOVICÍCH je jedním z letos nominovaných projektů

vách (nová administrativní budova ČSOB HHQ v Hradci Králové), v bytovacích prostorech (Flight Park Javorový v Třinci) či na rodinných domech. *„Mít zelenou střechu se pomalu stává standardem, proto se v naší soutěži objevují udržitelné budovy, které latku posunují ještě dál. Pracují s fotovoltaickými panely, pasivním chlazením nebo využitím dešťové vody. Mohou být nakonec i bez napojení na inženýrské sítě, protože si veškerou energii vyrobí a spotřebují samy jako třeba Český soběstačný dům v Kyselově v jižních Čechách,“* dodává Andrea Krivánková. Více informací je dostupných na www.adapterraawards.cz. ●

HARMONOGRAM SOUTĚŽE

19. května 2022

1. online konference o adaptačních opatřeních na klimatickou změnu

1. srpna 2022

zveřejnění finálových projektů

1. srpna – 15. října 2022

online hlasování veřejnosti o Cenu sympatie

1. listopadu 2022

vyhlášení vítězů a konference věnovaná adaptačním opatřením

Máte starý KOTEL?

DŮLEŽITÉ! NEPŘEHLÉDNĚTE!

Staré neekologické kotle na tuhá paliva bude nutné brzy vyměnit. Majitelé domů a bytů si mohou zažádat o finanční příspěvek.

Co získáte? Teplo v domě či bytě bez toho, abyste se budili do zimy a ráno museli pracně zatápnět.

Kolik zaplatíte? V případě dobré volby zdroje tepla jen 5 % pořizovací ceny.

Požádejte si o **kotlíkovou dotaci** a získejte až **95 %** výdajů!
A co víc! Nyní nepotřebujete mít na kontě desítky tisíc předem.

Jak to funguje?

Krok číslo 1

NENECHTE SI UTÉCT FINANČNÍ PŘÍSPĚVEK NA NOVÝ KOTEL – JEDNEJTE HNED

Podívejte se na výrobní štítek kotle, který najdete přímo na kotli na tuhá paliva – pokud tam je napsaná emisní třída 1, 2 nebo není uvedeno nic, pak je dotace určena právě vám. **Nemáte na nový kotel dostatek peněz?** Zažádejte si o kotlíkovou dotaci a stát vám poskytne až 95 % potřebných výdajů, které nemusíte mít předem našetřené.

Kdo může žádat? Majitelé rodinných domů a bytů i ti, kteří trvale žijí v rekreačních objektech.

Krok číslo 2

NÁROK NA DOTACI MÁ DOMÁCNOST DO PŘÍJMU 14 242 Kč/OSOBU

Pokud jste měli průměrný příjem na člena domácnosti do 170 900 Kč za rok (v průměru to je 14 242 Kč na osobu a měsíc), pak na dotaci máte nárok. Příjmy dětí a studentů do 26 let se do průměru nezapočítávají ani v případě, že studují a současně chodí na brigádu.

Domácnosti pobírající příspěvek na bydlení či doplatek na bydlení, starobní důchodci a invalidní důchodci ve 3. stupni mají nárok na dotaci AUTOMATICKY.

Pokud jsou vaše příjmy vyšší než 14 242 Kč/měsíc, můžete žádat o dotaci na nový zdroj tepla v programu Nová zelená úsporám, který nabízí příspěvek až 50 %. Více na www.novazelenausporam.cz

Krok číslo 3

VYBERTE SI POHODLNĚJŠÍ ZPŮSOB VYTÁPĚNÍ

Rozmyslete si, jaký způsob vytápění by vám vyhovoval. Dotace jsou určeny na nákup kotlů na biomasu (tzn. na kusové dřevo či pelety), tepelných čerpadel nebo plynových kondenzačních kotlů*. Zvolte pohodlí, ať máte v zimě konečně teplo celý den a nemusíte se tahat například s těžkým uhlím. Dotace se vztahuje nejen na kotel, ale i na související stavební práce, rekonstrukci otopné soustavy, akumulční nádoby, kombinované bojlerů nebo třeba potřebnou dokumentaci či zkoušky a testy na uvedení kotle do provozu. Při volbě si rozmyslete také roční náklady. Cena uhlí a plynu roste. Obnovitelné zdroje dávají jistotu úspory rodinných výdajů.

Už jste kotel vyměnili? Nezoufejte! Dotace se vztahuje i ZPĚTNĚ na výměny, které proběhly po 1. lednu 2021.

Krok číslo 4

PODEJTE ŽÁDOST O DOTACI A MÁTE DVA ROKY ČAS NA VÝMĚNU KOTLE

Topenářů je málo, proto na samotnou výměnu kotle dostanete dostatek času. Podmínky kotlíkových dotací nebyly nikdy výhodnější. Nenechte si tuto příležitost utéct a požádejte si o finanční příspěvek.

* U plynových kotlů se dotace vztahuje jen na již realizované výměny nebo závazné objednávky vystavené do 30. 4. 2022.

TEPELNÉ
ČERPADLO

180 000 Kč

KOTEL
NA BIOMASU

130 000 Kč

100 000 Kč

* U plynových kotlů se dotace vztahuje jen na již realizované výměny nebo závazné objednávky vystavené do 30. dubna 2022.

POTŘEBUJETE POMOC S VYŘÍZENÍM DOTACE?
Kontaktujte svůj obecní nebo krajský úřad.

**PRO ZÍSKÁNÍ AŽ 95% DOTACE BUDETE
POTŘEBOVAT JEN ČTYŘI DOKLADY**

1. Formulář žádosti o podporu
2. Doklad o kontrole technického stavu a provozu současného kotle
3. Doklad o příjmech
4. Fotografie starého kotle napojeného na otopnou soustavu a komín

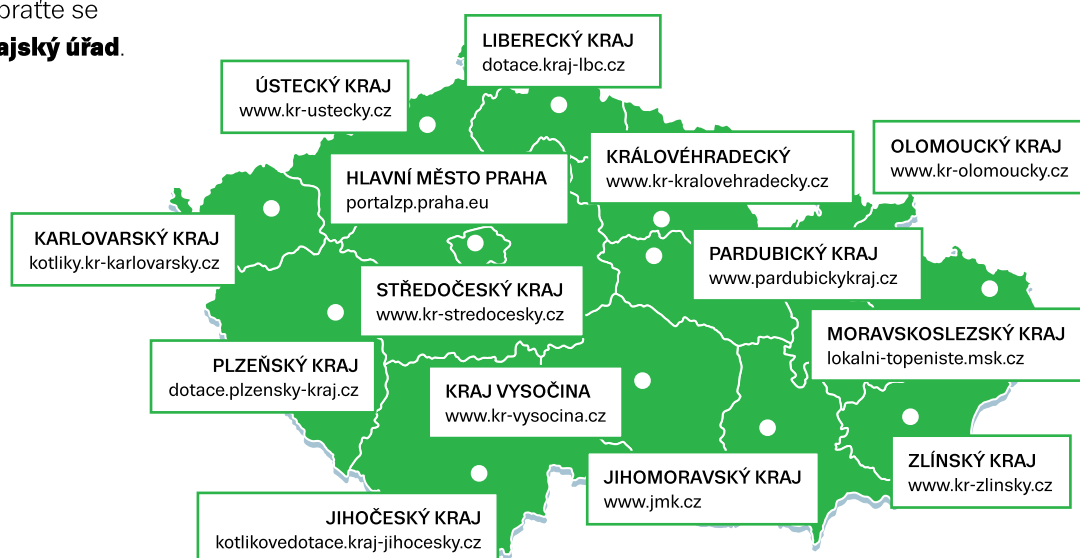
**A závěrem 75 000 Kč jako
bonus NAVÍC**

Pokud zkombinujete kotlíkovou dotaci s dotacemi na zateplení domu z programu Nová zelená úsporám, na www.novazelenausporam.cz dostanete bonus 75 000 Kč!

Chcete vědět víc?

www.kotlikydotace.cz

Potřebujete poradit? Obrátte se
na svůj **obecní** nebo **krajský úřad**.

Spolufinancováno
Evropskou unií

Ministerstvo životního prostředí

STÁTNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

nová

zelená

úsporám

NEPŘEHLÉDNĚTE!

Staré neekologické kotle na tuhá paliva bude nutné brzy vyměnit. Majitelé domů a bytů či trvale obývaných rekreačních chat a chalup si mohou zažádat o finanční příspěvek. **Co získáte?** Teplo v domě či bytě bez toho, abyste se budili do zimy a ráno museli pracně zatápět. **Kolik zaplatíte?** V případě dobré volby zdroje jen 50 % ceny.

JE TO LEHČÍ, než si myslíte!

Na **nový kotel** z Nové zelené úsporám dostanete dotaci až **50 %**.

Může se jednat až o částku 140 000 Kč, výše příjmů nehraje žádnou roli.

Na které kotle se dotace vztahuje?

Finanční příspěvek můžete využít na výměnu kotle na pevná paliva nesplňující 3., 4. a 5. emisní třídu, na výměnu lokálních topidel (například akumulční kamna, mobilní olejové radiátory atp.) nebo na výměnu elektrického vytápění.

Jak poznáte, zda je dotace určena i na váš kotel na tuhá paliva? Na výrobním štítku kotle na tuhá paliva zjistíte, do které emisní třídy spadá. A pokud na něm je uvedena emisní třída 1, 2 nebo není uvedeno nic, pak máte nárok na dotaci z Nové zelené úsporám.

Kdo může žádat?

O příspěvek mohou požádat majitelé rodinných domů, bytových domů a bytů i ti, kteří trvale žijí v rekreačních objektech. POZOR! Pokud jste důchodce nebo pobíráte invalidní důchod 3. stupně či příspěvek na bydlení, můžete automaticky získat kotlíkovou dotaci ve výši až 95 %. Zeptejte se u svého starosty nebo se podívejte na **www.kotlikydotace.cz**.

Jaký je postup?

Rozmyslete si, jaký způsob vytápění by vám vyhovoval. Finanční podpora je určena na nákup kotlů na biomasu (tzn. na kusové dřevo či pelety), tepelných čerpadel nebo plynových kondenzačních kotlů*. Při svém výběru zohledněte pohodlí, zda máte na daný kotel dostatek místa i to, zda bude vámi vybraný zdroj tepla dostupný i v budoucnu.

Dotace se vztahuje na kotel, ale i na související stavební práce, rekonstrukci otopné soustavy, akumulční nádoby, kombinované bojlerů nebo třeba potřebnou dokumentaci, či zkoušky a testy na uvedení kotle do provozu. Při volbě si rozmyslete také roční náklady. Právě využití obnovitelných zdrojů ochrání vaši rodinu před růstem výdajů za energii a současně zvýší pohodlí vašeho bydlení.

Už jste svůj zdroj tepla vyměnili? Pak máme dobrou zprávu, dotace se vztahuje na výměny i ZPĚTNĚ, a to na realizace po 1. lednu 2021.

* Dotace na plynový kotel bude poskytnuta pouze v případě, že žádost byla podána do 30. dubna 2022 a opatření bylo zrealizováno nebo uhrazeno alespoň částečně formou záloh v termínu od 1. ledna 2021 do 30. dubna 2022.

Typ zdroje tepla	Rodinný dům (Kč)	Bytový dům (Kč/b. j.)
Kotel na biomasu vč. akumulační nádrže / se samočinnou dodávkou paliva	80 000	25 000
Kotel na biomasu se samočinnou dodávkou paliva a celosezónním zásobníkem pelet	100 000	–
Plynový kondenzační kotel*	35 000	12 000
Tepelné čerpadlo s teplovodním systémem vytápění a přípravou teplé vody	100 000	–
Tepelné čerpadlo s teplovodním systémem vytápění bez přípravy teplé vody	80 000	30 000
Tepelné čerpadlo vzduch-vzduch	60 000	18 000
Tepelné čerpadlo pro teplovodní systém vytápění s přípravou teplé vody připojené k fotovoltaickému systému	140 000	–
Napojení na soustavu zásobování teplem	40 000	10 000
Lokální zdroj na biomasu se samočinnou dodávkou tepla a teplovodním výměníkem	45 000	35 000
Lokální zdroj na biomasu se samočinnou dodávkou tepla	30 000	–
Kombinovaná výroba elektřiny a tepla	–	30 000

* Dotace na plynový kotel bude poskytnuta pouze v případě, že žádost byla podána do 30. dubna 2022 a opatření bylo zrealizováno nebo uhrazeno alespoň částečně formou záloh v termínu od 1. ledna 2021 do 30. dubna 2022.

Bonus navíc

V rámci jedné žádosti můžete požádat i o další podporu – například na zateplení domu, využití dešťové vody či pořízení solárních systémů. Můžete získat stovky tisíc korun.

Co je potřeba k podání žádosti?

Pro získání až 50% dotace budete potřebovat jen tři doklady, které elektronicky předložíte při podání žádosti přes systém AIS SFŽP ČR.

1. Doklad o kontrole technického stavu a provozu současného kotle
2. Doklad prokazující vlastnický vztah k nemovitosti
3. Fotografie starého kotle napojeného na otopnou soustavu a komín

Chcete vědět víc?

www.novazelenausporam.cz

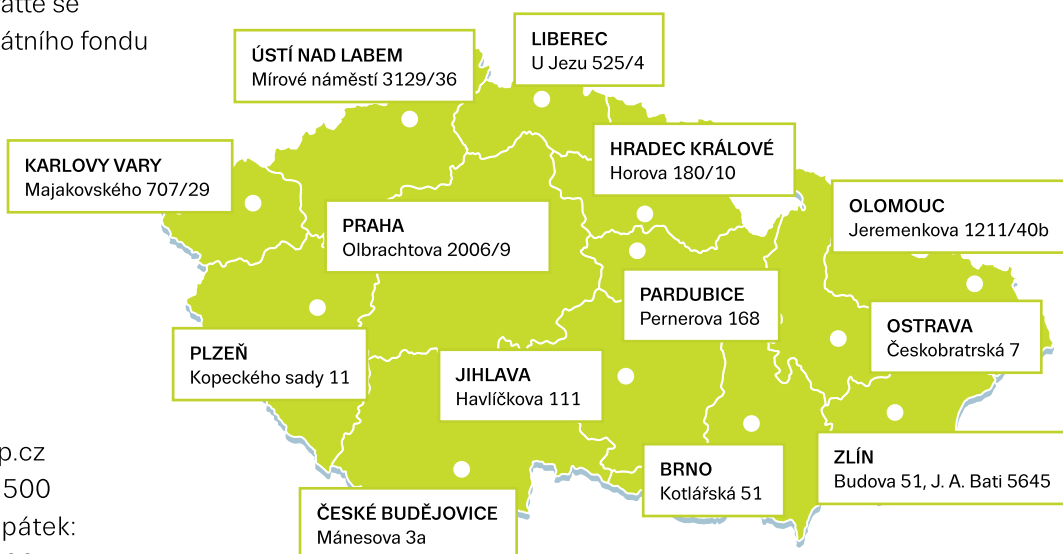
Potřebujete poradit? Obrátte se na **krajská pracoviště** Státního fondu životního prostředí ČR.

OSOBNÍ KONZULTACE

pondělí a středa:
9.00–17.00
pátek:
9.00–12.00

INFOLINKA SFŽP ČR

E-mail: info@sfzp.cz
Zelená linka: 800 260 500
pondělí–pátek:
7.30–16.00

FESTIVAL ARCHITEKTURY RADIL, JAK SNÍŽIT VÝDAJE ZA ELEKTŘINU A PLYN

Snižování energetické náročnosti budov a úspory na jejich provozu, to bylo hlavní téma, které přinesl Festival architektury 2022 v Brně.

Program festivalu nabízel řešení, jak snížit náklady na provoz soukromých rodinných domů, a také inspirativní zkušenosti se správou komerčních objektů i bytových domů. „Náklady na provoz nezaopatřených domů budou letos extrémní. Starší rodinné domy mohou svým ne hospodárným provozem odčerpat z rodinného rozpočtu přes sto tisíc korun. Stejný dům po zdařilé rekonstrukci přitom může mít provozní náklady jen třetinové. Při současném růstu cen bude rozdíl v platbách stále vyšší,“ varuje Libor Hrubý, odborný poradce Centra pasivního domu. Program Festi-

valu architektury poskytl konkrétní řešení vedoucí k úsporám a současně prezentuje možnosti financování investic do bydlení prostřednictvím zdrojů z dotačního programu Nová zelená úsporám.

Během festivalu město Brno přivítalo devatenáct firem nově přistupujících

k Memorandu o dlouhodobé spolupráci na závazku statutárního města Brna k adaptaci na klimatické změny. „Snižování produkce CO_2 je stěžejní tématem projektu Příprav Brno. Návštěvníkům festivalu jsme představili speciální nafukovací kostku o rozměrech 8×8 metrů, která bude představovat tunu oxidu uhličitého. Každý z nás vyprodukuje takových kostek více než dvanáct za rok. Věříme, že se díky tomu může každý zamyslet a začít snižovat emise,“ upřesnil 1. náměstek primátorky Petr Hladík.

Návštěvníci si také mohli vyslechnout komplexní přednášky o plánování novostavby úsporného domu, o snížení energetické náročnosti staršího domu i financování těchto projektů úvěrem v kombinaci s finanční dotací Nová zelená úsporám. Mohli také konzultovat své dotazy s odborníky. Poslední festivalový den se věnoval fotovoltaike, hospodaření s dešťovou vodou, zeleným střechem i recyklaci „šedé“ vody. ●

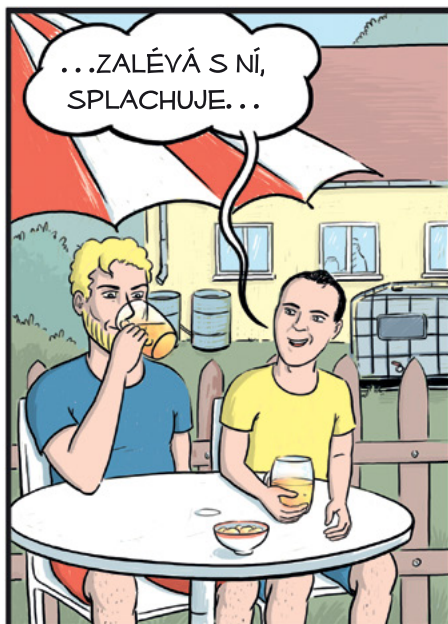
SLEDUJTE SOCIÁLNÍ SÍTĚ

STÁTNÍHO FONDU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR

Twitter – denně nejnovější výzvy, novinky, upoutávky na akce a zprávy z oboru
LinkedIn – statistiky, krajská pracoviště, aktuální nabídky pracovních a služebních míst, zprávy a novinky
youtube.com – podrobné videonávody, spoty k zajímavým tématům, záznamy webinářů a další...

A UŽ VÁM NIC NEUNIKNE!

DEŠŤOVKA

► OBNOVENÉ STEZKY V JIZERSKOHORSKÝCH BUČINÁCH

Tajemné, kouzelné a úchvatné, tak bývají popisovány Jizerskohorské bučiny. Tato jedinečná národní přírodní rezervace se nachází na severních svazích Jizerských hor a zabírá plochu zhruba 950 hektarů.

Svažitý terén lidé příliš nepoznamenali, a tak zdejší smíšený lesní porost a ekosystém tvoří jedno z nejzachovalejších přírodních míst hor. V červenci 2021 byly dvě jádrové části rezervace – Poledník a Štolpichy – zapsány mezi přírodní památky UNESCO. Z dotace OPŽP tu byla před třemi lety obnovena návštěvnická infrastruktura.

Národní přírodní rezervace Jizerskohorské bučiny vznikla v roce 1999 sloučením národních přírodních rezervací Špičák, Stržový vrch, Poledník, Štolpichy, Frýdlantské cimbuří, Tišina a Paličnick. Typická jsou pro tuto krajinu hluboce zaříznutá údolí a skalnaté výběžky, odkud je ze strmých straní nádherný výhled do okolí.

Nacházejí se tu unikátní vodní díla, z nichž to nejstarší – Šolcův rybník – bylo založeno již v sedmáctém století. Je tu k navštívení i největší vodopád Jizerských hor: třicet metrů vysoký Velký Štolpich.

Území národní přírodní rezervace Jizerskohorské bučiny je vzácné především kvůli zachovalému lesnímu porostu bez podstatných změn způsobených člověkem. Je to rozsáhlá lokalita obývaná rozmanitou flórou i faunou, jejíž složení se za posledních sedm tisíc let výrazně nezměnilo, ovšem s výjimkou velkých šelem vyhubených člověkem.

Na opravu stezek v bučinách byl nejvyšší čas

Jizersko-ještědský horský spolek se dlouhodobě zabývá budováním návštěvnické infrastruktury v Jizerských horách, a tak bylo jen otázkou času, kdy dojde i na stezky v bučinách. „Projekt Obnova návštěvnické infrastruktury v NPR Jizerskohorské bučiny byl logickým pokračováním našich předchozích činností,“ říká předseda výboru spolku Pavel Schneider. „Všechny takovéto projekty se u nás rodí vždy ve spolupráci našich členů se Správou CHKO Jizerské hory a Lesy České republiky. Stejně tomu bylo i v případě Jizerskohorských bučin,“ říká.

Konkrétně byl zdejší projekt rozdělen do dvou částí: na úpravu stezky přes Poledník a úpravu stezky údolím Bílého Štolpichu. Původní stezky tu vůbec nebyly ve ideálním stavu. „Na mnoha místech tu docházelo k vodní

erozi různého stupně, vyskytovaly se tu špatně překonatelné stupně, výmoly a zamokřená místa. Návštěvníci si pak vyšlapávali cesty okolo a někde se na jednom místě vyskytovalo i několik alternativních tras. Docházelo tak k rozšiřování prostoru, který je zasažen návštěvníky rezervace, a návštěvníci ovlivňovali větší část cenného ekosystému bukového lesa,“ popisuje Pavel Schneider. Tehdejší svodnice a poválové chodníky byly podle jeho slov již dožilé a ve špatném technickém stavu.

„Hlavním cílem realizace opatření tak bylo usměrňování pohybu návštěvníků NPR Jizerskohorské bučiny a omezení a prevence vodní eroze,“ říká Pavel Schneider. Po úpravách budou návštěvníci podle něho budou automaticky volit nejpohodlnější, upravenou část stezky a přestanou využívat alternativní obchůdné stezky. „Vybudováním funkčních svodnic a stupňů byl omezen vliv vodní eroze, která stezky vážným způsobem poškozuje,“ přibližuje.

Stezky už naplňují svůj účel

Z dotace OPŽP byla v Jizerskohorských bučinách realizována úprava stezky přes Poledník, kde se jednalo o úpravu úseku zeleně značené turistické stezky dlouhé zhruba 1 132 metrů. Došlo k výměně 5 dřevěných svodnic, 79 dřevěných stupňů a 24 metrů dubových poválových chodníků, úpravě povrchu cesty, narovnání kamenů a vybudování kamenných stupňů na zhruba 323 metrů dlouhém úseku cesty.

Další úpravy byly provedeny na stezce údolím Bílého Štolpichu. Zde šlo o úpravu úseku modře značené turistické stezky v délce přes jeden kilometr. Byly tu vyměněny 4 dřevěné a 3 kopané svodnice, 29 dřevěných stupňů a 108 metrů dubových poválových chodníků, povrch cesty byl upraven a kameny byly narovnány na zhruba 463 metrů dlouhém úseku.

PROJEKT V ČÍSLECH

Celkové způsobilé výdaje
1 324 139,32 Kč

Příspěvek EU
1 125 518,42 Kč

GENOVÁ BANKA V BEZZÁSAHOVÉM LESE

Národní přírodní rezervace Jizerskohorské bučiny s komplexem smíšeného, převážně bukového lesa a řadou skalních útvarů se rozkládá na bezmála 950 hektarech. Lesy ČR jsou tu majoritním vlastníkem pozemků a od roku 2007 zachovávají asi 71 hektarů po dohodě s Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR v bezzásahovém režimu. Na tomto území se lesní ekosystémy vyvíjejí bez vlivu člověka, takže je možné sledovat jejich samovolný vývoj.

Rezervace je kromě jiného unikátní genovou bankou původních dřevin, jako je buk lesní a javor klen, jedle bělokorá, jilm horský, jasan ztepilý, dub zimní, lípa srdčitá a velkolistá a javor mléč, nezastupitelných pro obnovu lesních ekosystémů Jizerských hor a Krkonoš.

Problém v rezervaci je spárkatá zvěř, která se zde přemnožila a dochází tak ke značnému okusu dřevin. Vyskytuje se tu i uměle vypuštěný muflon nebo expanzní druhy jako psík mývalovitý nebo norek americký.

Podobně jako flóra nevyniká původní fauna Jizerskohorských bučin ani tak druhovou bohatostí jako spíše skladbou a zejména zachovalostí. Zdejší porost je domovem například mloka skvrnitého, čápa černého, včelojeda lesního, sýce rousného, holuba doupňáka a lejska malého.

Skály nabízejí vhodné hnízdní příležitosti výru velkému a v poslední době i jednomu z nejrychlejších živočichů vůbec – sokolu stěhovavému. Vodní biotopy nebo jejich blízkost si oblíbili škeble rybničná, rak říční, mihule potoční, střevle potoční, čolek horský a vydra říční.

V celé oblasti národní přírodní rezervace je dovoleno chodit pouze po vyznačených turistických trasách. Návštěva bučin je vhodná pouze pro pěší turisty s výjimkou Viničné cesty, které je pro pěší i pro cyklisty.

Foto: Pavel Schneider

Foto: Pavel Schneider

KOUZLO JIZERSKOHORSKÝCH BUČIN je možné objevovat na dvou naučných stezkách. První z nich, Oldřichovská, představuje přírodní krásy rezervace, zatímco druhá přibližuje část historie spojené s frýdlantských výběžkem, kde kdysi bývala Clam-Gallasovská obora, kterou dodnes připomínají žulové sloupce a jelení skoky.

Zajímavostí rezervace jsou kromě zachovalých lesních porostů také skalní útvary nejrůznějších tvarů, skalní vyhlídky poskytující romantické výhledy do okolí, vodopády na horských potůčcích nebo pomníčky připomínající nejrůznější události. Do západní části rezervace například zasahuje bunkrová linie pocházející z konce třicátých let dvacátého století.

„Vybraná realizační firma provedla práce v terénu v místech, která jsou v podstatě dostupná jen pěšky, takže veškerý materiál se musel na místo konečného uložení dopravovat pomocí donášky bez pomoci jakékoli mechanizace. To byla určitě komplikace, se kterou se realizační firma musela vypořádat,“ popisuje Pavel Schneider. S výsledkem projektu je spokojen. „Splnil svůj účel tak, jak jsme si to představovali. Jeho hlavním přínosem je již zmíněné usměrňování pohybu návštěvníků NPR Jizerskohorské bučiny a omezení a prevence vodní eroze,“ potvrzuje.

Proces žádání o dotaci je podle něho administrativně náročný, ale poradili si s ním. „Byl to náš již několikátý projekt z OPŽP. Zkušenosti z předchozích let pro nás byly klíčové a v podstatě nás nic zásadního nepřekvapilo,“ hodnotí proces, kterým projekt musel už od samého začátku projít.

Za dobu svého působení získal Jizersko-ještědský spolek z OPŽP několik dotací. „Provedli jsme například několik realizací revitalizace rašelinišť v Jizerských horách, kdy budujeme dřevěné přehrádky do odvodňovacích příkopů a snažíme se tak zabránit odtoku vody z vrcholových partií hor,“ přibližuje Pavel Schneider. I v budoucnu plánují žádat o dotace. „Plánujeme pokračovat v provádění zmíněných revitalizačních rašelinišť a s největší pravděpodobností budeme žádat na nějakou další etapu,“ uzavírá svou vizi pro nadcházející roky.

První čistě přírodní památka zapsaná v UNESCO

Dva roky po dokončení projektu se Jizerskohorské bučiny dočkaly velkého úspěchu: byly zapsány na seznam světového přírodního a kulturního dědictví UNESCO. Staly se tak první tuzemskou lokalitou na tomto seznamu a přidaly se k takovým fenoménům světové přírody, jako je Yellowstone park, Bělověžský prales, Bajkalské jezero nebo Velký bariérový útes.

„Mám velkou radost a vnímám to jako prestižní ocenění naší ochrany přírody v celosvětovém měřítku. Unikátní komplex jizerskohorských bučin se jako vůbec první česká přírodní lokalita stal skutečnou součástí dědictví celého lidstva,“ uvedl k rozhodnutí tehdejší ministr životního prostředí Richard Brabec. Díky Jizerskohorským bučinám a nedávno oceněnému západočeskému „lázeňskému trojúhelníku“ dostala naše země podle jeho slov nový mezinárodní punc.

Zápis přináší zvýšení prestiže a závazek toto území dál chránit, uvedl ještě před oznámením ředitel regionálního pracoviště Liberecko Agentury ochrany přírody a krajiny Jiří Hušek. Zápis je podle něj oceněním, jak významné toto území je. „Přijali bychom závazek, že se budeme chovat k tomuto území takovým způsobem, aby to před světovým společenstvím obstálo,“ uvedl. Naveč by se ale podle jeho slov nic změnit nemělo. „Nebude se tam zvyšovat stupeň ochrany, nebudou se tam dělat nějaká další omezení či něco jiného,“ dodal.

František Pelc, ředitel Agentury ochrany přírody a krajiny ČR, která společně s Lesy ČR a dalšími experty připravovala podklady pro nominaci, po zkušenostech z jiných přírodních lokalit zařazených na seznam UNESCO nepředpokládá, ani že by zájem o toto místo výrazně stoupl. „Navýšení návštěvnosti kvůli fenoménu UNESCO je zpravidla v řádech

Foto: Pavel Schneider

Foto: Pavel Schneider

procent, v krajním případě do dvaceti procent, to není nic dramatického,“ míní.

Podle Jiřího Huška nemíří na severní svahy zdaleka tolik turistů jako do jiných částí Jizerských hor. „Chodí tam lidé, kteří vyhledávají více přírodní krásy. Ono je to také terénně mnohem složitější, je to namáhavější. Je to lokalita, kde se na kole nelze pohybovat, s výjimkou Viničné cesty,“ uvedl. Ani on neočekává, že by se po zápisu na seznam UNESCO rozšiřovala síť turistických stezek. „Bohatě dostačují. Atraktivní místa, ať jsou to některé skalní vyhlídky, Frýdlantské cimbuří, Ořeš-

ník a podobně, anebo vodopády a peřeje potoků, jsou zpřístupněné už teď. A není žádný důvod, aby se otevíraly pro turistiku další části,“ dodává.

O zařazení nejceněnějších částí Jizerskohorských bučin na seznam UNESCO rozhodoval Výbor světové Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu. Kromě četných vlastních údajů využila Agentura ochrany přírody a krajiny ČR pro přípravu rozsáhlých podkladů i cenné výsledky víceletého výzkumu týmu Miroslava Svobody z Fakulty lesnické a dřevařské České zemědělské univerzity v Praze. Na podzim

PROJEKT BYL SPOLUFINANCOVÁN NADACÍ IVANA DEJMALA

Projekt obnovy návštěvnické infrastruktury v Jizerskohorských bučinách byl z největší části financován z OPŽP, na vlastní spoluúčast pak přispěly Nadace Ivana Dejmala pro ochranu přírody a Liberecký kraj.

Vizi Nadace Ivana Dejmala je čisté, přirozené, druhově rozmanité přírodní a krajinné prostředí a společnost, která dodržuje principy trvale udržitelného života. Nadace funguje již od roku 1993 (do roku 2017 pod názvem Nadace pro záchranu a obnovu Jizerských hor) a je významnou celostátně působící nadací v oblasti životního prostředí. Zaměřuje se na ochranu a obnovu přírodního prostředí a motivuje k tomu i širokou veřejnost. Poskytuje nezávislou finanční pomoc organizacím i jednotlivcům, jejichž činnost je ve shodě s posláním nadace. Podporuje projekty na ochranu a obnovu hodnot přírodního a krajinného prostředí. Svou pozornost v současné době zaměřuje na nápravu vodního režimu v krajině, obnovu stabilních lesních ekosystémů a ochranu cenných přírodních lokalit. Nadace pravidelně prochází obsahovým hodnocením a je držitelem certifikátu Znamka kvality, která je udělována Fórem dárců ověřeným nadacím.

roku 2020 zkoumali zdejší přírodu přímo v terénu hodnotitelé z Mezinárodní unie ochrany přírody a Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu.

Snaha o zápis je společným projektem devíti zemí z Evropy. Původně bylo v návrhu 29 lokalit s bučinami. Bez výhrad prošlo hodnocením devět lokalit včetně Jizerskohorských bučin, dalších šest míst se stalo součástí světového dědictví s určitými podmínkami. V minulosti se Česko pokoušelo na seznam UNESCO zapsat jako památku například Žofínský prales v Novohradských horách nebo skalní města Českého ráje.

Národní přírodní rezervace Jizerskohorské bučiny se tak stala první čistě přírodní českou památkou zapsanou na seznam světového přírodního a kulturního dědictví UNESCO. Přírodní části obsahují ale také Hornická kulturní krajina Erzgebirge/Krušnohoří, zapsaná v roce 2019, Kladrubský hřebčín (2019), Komplex Arcibiskupského zámku v Květně a Podzámecké zahrady v Kroměříži (1998) nebo Lednicko-valtický areál (1996). ●

Ochránci jizerskohorské přírody doporučují návštěvníkům, aby k výletu do bučin využili především veřejnou dopravu. Zdatného turistu nějaký kilometr cesty navíc jistě nezaskočí a přírodě hor to prospěje. K rezervaci je možné se dostat autobusem i vlakem, stačí si vybrat.

Káva se SFŽP ČR

aneb co nového chystáme pro obce a města

STÁTNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

Dotazy z webinářů

Státní fond životního prostředí ČR na začátku roku připravil sérii webinářů pro žadatele o dotace. Webináře nabídly v koncentrované podobě nejdůležitější informace napříč všemi dotačními programy SFŽP ČR. Pro velký zájem Fond zveřejnil na svých webových stránkách záznamy těchto webinářů, stáhnout si můžete také prezentace. Níže uvádíme výběr z odpovědí na dotazy účastníků probírané v závěru každého setkání.

VODOHOSPODÁŘSKÁ INFRASTRUKTURA

Bude se v případě projektu na intenzifikaci úpravny vody muset měnit provozní smlouva celé infrastruktury dle Podmínek pro provozování VHI v souladu s přílohou č. 6 Programového dokumentu OPŽP 2014–2020, respektive budou se na VH infrastrukturu podpořenou z OPŽP vztahovat požadavky na úpravy provozních smluv podobně jako v minulém OPŽP dle přílohy č. 6 Programového dokumentu OPŽP 2014–2020?

Podmínky pro provozní smlouvy pro vodohospodářskou infrastrukturu by měly zůstat stejné jako v příloze č. 6 Programového dokumentu OPŽP 2014–2020.

ODPADOVÉ HOSPODÁŘSTVÍ

Evropská komise přijímá třídící linky v současnosti s nedůvěrou a s konstatováním, že tyto linky už měly být zajištěny v předchozích obdobích. MŽP zastává odlišný názor. Došlo prosím k dohodě? Svůj dotaz vznáším ve vztahu k třídění SKO. Dále se hovořilo o míře podpory pro tato zařízení ve výši maximálně 25 % pro vybrané regiony, pro ostatní 20 %. Pro které regiony a jaká míra dotace tedy je? Třídící linka je svým způsobem MBÚ, jejímž produktem je mimo jiné TAP, avšak naše plánované zařízení by mělo

být sofistikované, viz část k třídícím linkám, tedy vysokoúčinné. Projekt je nyní ve výběrovém řízení na dodavatele, ukončení březen. Stihne se vůbec případná výzva (asi bude motivační účinek)?

Nové programové období OPŽP 2021–2027 je zatím předmětem jednání s EK. Projekty budou stále financovány v režimu veřejné podpory. Intenzita regionální podpory se ale změnila v souladu s novou regionální mapou. Vzhledem ke složitosti nové regionální mapy 2022+ se prosím orientujte podle umístění projektu (region NUTS II, případně okres). V tuto chvíli je ve veřejné konzultaci i draft takzvané zelené novely nařízení GBER. Je možné, že v článku 47, který umožňuje i podporu třídění odpadů, se změní podmínky tak, aby bylo možné financovat projekty třídících linek i podle něho, intenzita podpory by mohla být mírně vyšší než regionální podpora v některých regionech, nicméně zřejmě bude nutné od investičních výdajů odečíst náklady na alternativní investici. Nutný by byl i jistý inovativní prvek projektu. Současný GBER však neumožňuje financovat projekty, kde je výstupem ze zařízení palivo nebo zásypový materiál. Zda bude podobné omezení i v novém předpisu, není jisté, zatím tam je zmíněno omezení pouze pro výrobu energie z odpadů.

Pokud má obec černou skládku na svém pozemku, je též možné žádat o dotaci na likvidaci černých skládek?

Ano, pokud se jedná o obec s rozšířenou působností. Pokud se o takovou obec nejedná, je třeba postupovat ve spolupráci s ORP.

PŘÍRODA A KRAJINA

Je možné řešit v jedné žádosti o dotaci (NPŽP, výzva Výsadba stromů) výsadbu intravilán + extravilán dohromady?

Ano.

Budou žádosti do 200 tis. eur také zadávány a administrovány v systému ISKP14+?

Tyto projekty bude administrovat AOPK ČR mimo ISKP21+ prostřednictvím jednotného dotačního portálu. Podrobnosti budou včas zveřejněny.

OPŽP, SC 1.3, op. 1.3.2: U krajinných prvků bude také podporován odkup pozemků pro realizaci?

Ano, v rámci realizace krajinného prvku je možné získat podporu na nákup pozemku, a to do výše stanové v příslušné výzvě k podání žádosti o podporu.

Zůstane u zeleně systém limitů na trvalky, travníky apod. jako procento z dřevin a zeleně? Budou u opatření 1.3.4 způsobilé výdaje také na mobiliář?

V rámci opatření 1.3.4 OPŽP nebudou náklady na mobiliář způsobilým výdajem, způsobilým výdajem nebude ani výsadba

trvalek. Způsobily budou pouze výdaje přímo související se zakládáním a obnovou zeleně, limity pro jednotlivé složky nejsou stanoveny.

Mohla by být v rámci dotace na zpracování územní studie sídelní zeleně proplacena i architektonická soutěž?

Ano, v rámci paušální platby na projektovou přípravu se jedná o způsobilý výdaj.

Bude povinnost dokládat k žádosti o dotaci na sídelní zeleň znovu biologické posouzení?

Biologické posouzení bude i v OPŽP 2021–2027 povinnou součástí žádosti s výjimkou projektů, které řeší výhradně výsadbu nových dřevin. (Nemusí však být zpracováno autorizovanou osobou a v rozsahu biologického hodnocení dle zákona o ochraně přírody a krajiny.)

Je možné žádat na studie sídelní zeleně v rámci OP i zpětně? Pořídili jsme ji v roce 2021 dle metodiky MŽP jako registrovanou ÚS.

Pro OPŽP obecně platí podmínka, že není možné poskytnout podporu na projekty, které byly dokončeny před podáním žádosti. Pokud je tedy studie sídelní zeleně dokončena, převzata investorem a uhrazena, není na ni možné již v rámci budoucích výzev získat podporu.

Předpokládají se v OPŽP výzvy spíše soutěžní, nebo průběžné?

Výzvy se předpokládají spíše nesoutěžní průběžné. U opatření, kde očekáváme výrazný převis „poptávky nad nabídkou“, budou vyhlašovány kolové soutěžní výzvy.

Bude v OPŽP uznatelným nákladem pro obnovu sídelní zeleně i pořízení projektové dokumentace?

Ano, projektová příprava bude uznatelným výdajem, dotace na ni bude poskytována formou paušální sazby.

Lze opatření 1.6.1 OPŽP využít také na péči o nově založené prvky ÚSES?

U nově založených prvků ÚSES je jako součást projektu způsobilým výdajem následná péče po dobu max. tří let. Podpora je zaměřena pouze na zakládání a obnovu prvků ÚSES, tj. obnovní management, nikoliv na běžnou péči nebo údržbu stávajících prvků.

Lze prosím do výzvy NPŽP na stromy podat jednu žádost zasahující do dvou katastrálních území v celkové výši 500 tis. Kč?

Je třeba podat dvě žádosti, na každé katastrální území zvlášť, přičemž na výsadbu v každém katastrálním území je možné získat podporu až 250 tis. Kč.

Jsou náklady na následnou péči v případě, že bude zadána jinému subjektu, způsobilým výdajem (NPŽP – výzva Výsadba stromů)?

Ano.

ENERGETICKÉ ÚSPORY A OBNOVITELNÉ ZDROJE; OCHRANA OVZDUŠÍ, KLIMA A ENERGIE

Bude možné v připravovaných výzvách OPŽP 2021–2027 využít instalovaný fotovoltaický systém pro budovu mateřské školy i k napájení veřejného osvětlení obce?

Ano.

Bude možné v OPŽP 2021–2027 podpořit samostatně výměnu zdroje vytápění např. na obecní úřad v obci? Pokud ano, bude nutné i zde splnit podmínku 30% úspory energie z neobnovitelných zdrojů nebo podmínku nějaké úspory celkové spotřeby energie, když se vlastně nejedná o „komplexní“ projekt?

Ano, nikoli však kotel na zemní plyn, ten pouze jako součást komplexního řešení budovy. Samostatně zdroje jen OZE, bez podmínky na 30% úsporu primární energie z neobnovitelných zdrojů.

Z jakého důvodu není v rámci NPO DPH způsobilý výdaj v případě, že žadatel nemá nárok na odpočet?

DPH není způsobilým výdajem na základě požadavku EK při vyjednávání programu.

Je možné podpořit výstavbu nové veřejné budovy splňující „pasivní standard“, pokud se bude jednat o dřevostavbu?

Ano.

Bude možné instalovat FVE na ČOV, u kterých ještě neuplynula doba desetileté udržitelnosti v rámci OPŽP 2014–2020?

Ano.

Chápeme správně, že v rámci výzvy č. 12/2021 NPO nelze podat žádost na „dílič“ opatření instalace FVE, protože ve výzvě není pro FVE uvedena výjimka z požadované úspory energie na vytápění, tak jak to bylo pro FVE v minulém OPŽP? Po realizaci projektu musí dojít k úspoře energie na vytápění min. o 20 %, případně energie na ohřev TV oproti původnímu stavu. Netýká se samotné instalace systému nuceného větrání s rekuperací a instalace fotovoltaického systému.

Ano, NPO není primárně určen k samostatné podpoře FVE. Realizací „jen“ tohoto opatření nebude možné splnit podmínky na minimální energetickou úsporu.

Chci se zeptat, zda bude možné žádat na realizaci pouze fotovoltaiky na budově sportovní haly ZŠ a MŠ bez dalších prováděných úsporných opatření.

Ano, jako individuální projekt na jedné budově (žádosti). Pokud se bude jednat o komplexní projekt na více budovách, bude možná podpora prostřednictvím Modernizačního fondu.

Bude v rámci dotace na zpracování SECAPU možné, aby MAS žádala za obce, které se

chtějí zapojit do Paktu? V rámci podpory by se to hodnotilo jako jeden projekt s limitem 2 mil. Kč, či více projektů? To v případě, že by se SECAP tvořil např. pro dvacet obcí. Je případně lepší, když každá obec (malé obce s neuvolněnými starosty) žádá samostatně?

Ano, MAS může podat žádost v rámci výzvy č. 13/2021. Jednalo by se o jeden projekt s maximální výší podpory 2 mil. Kč. Pokud se jedná o menší obce, doporučujeme spíše společnou žádost zaštitěnou MAS.

Bude plánovaná výzva RES+ na FVE do 1 MW (druhé čtvrtletí roku 2022) soutěžní?

Výzva je připravována jako nesoutěžní.

Kde je možné získat kompletní seznam všech obcí, které přistupují do Paktu starostů? Na webu paktu jsou totiž uvedeny až obce, které mají dokončen a schválen SECAP. Rád bych totiž oslovil podobně velkou obec, jako jsme my, a probral jejich motivaci a očekávání od vstupu do Paktu.

Na webových stránkách Paktu starostů a primátorů je možné nalézt všechny signatáře, a to i subjekty, které zatím nemají zpracovaný a schválený SECAP. V seznamu signatářů mají označení stavu „politické rozhodnutí o zapojení“.

Bude možné žádat o dotaci na zateplení budovy kempu, který je ve vlastnictví obce a který obec také provozuje (hospodářská činnost)?

Ano, bude se ale jednat o veřejnou podporu – ekonomická činnost.

Jakým způsobem bude možné doložit 30% úsporu na veřejné budově, která nebyla v předchozích letech využívána a ve které jsou nyní mimo jiné také bytové jednotky a celková spotřeba el. energie je oproti minulým letům značná?

Situaci namodeluje energetický specialista.

Bude v novém programovém období OPŽP možná výstavba ZŠ, kdy by žadatelem byla městská část Prahy?

V rámci OPŽP ne. Podpora se připravuje v rámci Modernizačního fondu. Podmínky budou shodné s OPŽP pro „zbytek ČR“.

Ve výzvě NPO 12/2021 zmizel oproti 146. výzvě OPŽP požadavek na vlastní spotřebu výroby FVE. Jak to bude zde? Můžeme dávat mimo budovu výrobu, např. do jiných budov obce (komunitní energetika)? Bude se to počítat do „snížení konečné spotřeby“?

Vlastní spotřeba již není podmínkována. Energie může „jít“ i mimo budovu. Započítá se v souladu s vyhláškou 264/2020, o energetické náročnosti budov, jako úsporu primární energie z neobnovitelných zdrojů.

**Záznamy z webinářů
Káva se SFŽP ČR jsou ke stažení
na www.sfzp.cz**

Foto: archiv SFŽP ČR

Mcely: Výsadba stromů

V obci Mcely se rozhodli vysadit osmatřicet listnatých stromů. Nová výsadba přispěje ke zlepšení životního prostředí a kvality ovzduší.

Podoblast podpory: 5.4 – Zlepšení funkčního stavu zeleně ve městech a obcích

Název projektu: Výsadba stromů v obci Mcely

Kraj: Středočeský

Okres: Nymburk

Příjemce podpory: obec Mcely

Ukončení projektu: leden 2022

Celkové způsobilé výdaje
189 640 Kč

Dotace ze SFŽP ČR
189 640 Kč

Foto: archiv SFŽP ČR

Nadějkov: Posílení vodního zdroje

Obyvatelé obce dostanou lepší vodu. Vybudování průzkumného hydrogeologického vrtu ověřilo výskyt podzemní vody v odpovídající kvalitě a kvantitě. Vrt bude napojen na vodovodní soustavu obce.

Podoblast podpory: 1.6.A – Průzkum, posílení a budování zdrojů pitné vody

Název projektu: Nadějkov – posílení zdroje vody (vrt NJ-3)

Kraj: Jihočeský

Okres: Tábor

Příjemce podpory: obec Nadějkov

Ukončení projektu: říjen 2021

Celkové způsobilé výdaje
379 430 Kč

Dotace ze SFŽP ČR
227 658 Kč

Foto: archiv SFŽP ČR

Nechvalice: Soustava DČOV

V místních částech obce Nechvalice nechali nainstalovat soustavu domovních čistíren odpadních vod do kapacity 50 ekvivalentních obyvatel s cílem omezit znečištění povrchových a podzemních vod z komunálních zdrojů. Vzniklo 63 domovních čistíren odpadních vod.

Podoblast podpory: 1.3.B – Domovní čistírny odpadních vod

Název projektu: Čištění odpadních vod v jednotlivých částech obce Nechvalice

Kraj: Středočeský

Okres: Příbram

Příjemce podpory: obec Nechvalice

Ukončení projektu: prosinec 2020

Celkové způsobilé výdaje
8 993 541 Kč

Dotace ze SFŽP ČR
7 194 833 Kč

Foto: archiv SFŽP ČR

Žichovice: Školní zahrada

Vybudování nové přírodní zahrady v areálu MŠ Žichovice přeměnilo venkovní prostory, aby sloužily environmentálnímu vzdělávání, výchově a osvětě a podporovaly u dětí pravidelný pohyb v přírodním prostředí. Do zahrady byly pořízeny přírodní prvky, došlo k úpravě zahrady na ploše 1 895 m² i vysazení stanovištně vhodného stromu.

Podoblast podpory: 6.1 – Environmentální vzdělávání, výchova a osvětě

Název projektu: Revitalizace zahrady při MŠ Žichovice v přírodním stylu

Kraj: Plzeňský

Okres: Klatovy

Příjemce podpory: Mateřská škola Žichovice, okres Klatovy, příspěvková organizace

Ukončení projektu: prosinec 2021

Celkové způsobilé výdaje
438 251,67 Kč

Dotace ze SFŽP ČR
372 513,94 Kč

Lojovice: Kanalizace a ČOV

Projekt řeší výstavbu splaškové kanalizace a čistírny odpadních vod s kapacitou 400 ekvivalentních obyvatel v místní části Lojovice. Cílem je odvést veškeré splaškové vody na centrální ČOV, kde budou čištěny.

Prioritní osa 1, specifický cíl 1.1 – Snížit množství vypouštěného znečištění do povrchových i podzemních vod z komunálních zdrojů a vnos znečišťujících látek do povrchových a podzemních vod

Název projektu: Lojovice – kanalizace a ČOV 400 EO

Kraj: Středočeský

Okres: Praha-východ

Příjemce podpory: obec Velké Popovice

Ukončení projektu: 31. 8. 2021

Celkové způsobilé výdaje
36 417 146 Kč

Příspěvek EU
23 215 930 Kč

Foto: archiv SFŽP ČR

Vřesina: Protipovodňový systém

V obci nechali nainstalovat lokální výstražný a varovný systém a následně nechali digitalizovat povodňový plán. Jeho cílem je napomoci správnému posouzení povodňového nebezpečí, ochraně zdraví a majetku občanů v zájmové oblasti a zlepšení stávajícího systému povodňové ochrany.

Prioritní osa 1, specifický cíl 1.4 – Podpořit preventivní protipovodňová opatření

Název projektu: Protipovodňová opatření obce Vřesina

Kraj: Moravskoslezský

Okres: Opava

Příjemce podpory: obec Vřesina

Předpokládané ukončení projektu: 4. 1. 2018

Celkové způsobilé výdaje
2 153 293 Kč

Příspěvek EU
1 507 305 Kč

Foto: archiv SFŽP ČR

Líštiny: Nové tůně

Tůně slouží k soustředěné retenci vody na podmaččeném pozemku v údolní nivě Losinského potoka. Tůně jsou řešeny jako terénní úprava, nejsou propojeny s vodotečí, nacházejí se v biokoridoru ÚSES. Poskytují útočiště rostlinám i živočichům.

Prioritní osa 4, specifický cíl 4.3 – Posílit přirozené funkce krajiny

Název projektu: Výstavba tůní

Kraj: Středočeský

Okres: Kutná Hora

Příjemce podpory: Petr Aujeský

Ukončení projektu: 29. 4. 2020

Celkové způsobilé výdaje
988 427 Kč

Příspěvek EU
988 427 Kč

Foto: archiv SFŽP ČR

Klatovy: Energetické úspory kulturního domu

Cílem projektu je snížit energetickou náročnost budovy a vzhledem k tomu, že stavba byla pro své nespochybnitelné stavebně-architektonické kvality zařazena mezi vybrané stavby moderní architektury 60. a 70. let 20. století, také respektovat architekturu a autentičnost budovy a dochované detaily a zachovat hmotové členění fasády.

Prioritní osa 5, specifický cíl 5.1 – Snížit energetickou náročnost veřejných budov a zvýšit využití obnovitelných zdrojů energie

Název projektu: Snížení energetické náročnosti budovy Kulturního domu v Klatovech

Kraj: Plzeňský

Okres: Klatovy

Příjemce podpory: město Klatovy

Předpokládané ukončení projektu: 31. 1. 2023

Celkové způsobilé výdaje
25 527 096 Kč

Příspěvek EU
11 487 193 Kč

Foto: archiv SFŽP ČR

ZAPIŠTE SI DO DIÁŘE

SEMINÁŘE

NOVÁ ZELENÁ ÚSPORÁM A KOTLÍKOVÉ DOTACE V KRAJÍCH

11. 5. 2022 – Valašské Klobouky	23. 5. 2022 – Milovice
12. 5. 2022 – Valašské Meziříčí	23. 5. 2022 – Příbor
16. 5. 2022 – Rovensko	24. 5. 2022 – Jejišovice
17. 5. 2022 – Klimkovice	25. 5. 2022 – Brno-Žebětín
18. 5. 2022 – Pržno	25. 5. 2022 – Telnice
19. 5. 2022 – Brno-Tuřany	31. 5. 2022 – Jimramov

Představíme vám novinky v oblasti dotací na úsporné a ekologické bydlení a výměnu nevyhovujících kotlů. Poradíme vám, jaká opatření jsou pro váš dům vhodná i jak o dotační podporu požádat. Zaměříme se na všechny oblasti dotační podpory z programu Nová zelená úsporám na výstavbu či rekonstrukci budov, instalaci fotovoltaických systémů, hospodaření s vodou nebo třeba budování zelených střech.

Konference

JAK POSÍLIT ENERGETICKOU NEZÁVISLOST OBCÍ, FIREM A DOMÁCNOSTÍ

16. května 2022 od 14:00 / Dům u parku, Olomouc
Za účasti místopředsedy vlády a ministra práce a sociálních věcí **Mariana Jurečky** a ředitele Státního fondu životního prostředí **ČR Petra Valdmana**.

Program akce nabídne aktuální informace o možnostech podpory projektů na budování solárních elektráren, bioplynových stanic, renovace budov za účelem snížení výdajů za elektřinu a zemní plyn a dalších opatření na snižování spotřeby energie. Ministr Marian Jurečka představí vládní kroky zaměřené na pomoc domácnostem s vysokými cenami energií, ředitel Státního fondu životního prostředí ČR Petr Valdman se bude věnovat otázce podpory komunální energetiky.

Na konferenci zazní i aktuální informace o možnostech dotační podpory z programu Nová zelená úsporám, zástupci firem představí novinky v oblasti instalace fotovoltaických systémů, tepelných čerpadel a možnostech úspor energie na veřejných i soukromých budovách.

Vstup volný, vzhledem k omezené kapacitě je nutná registrace.

PŘEDSTAVENÍ OPERAČNÍHO PROGRAMU ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ 2021–2027, OPATŘENÍ V LESÍCH

26. 5. 2022 od 10:00 hod.

AOPK ČR, RP Správa CHKO České středohoří, Ústí n. Labem

Seminář zaměřený na možnosti získání finanční podpory v rámci OPŽP 2021–2027 na opatření na pozemcích určených k plnění funkce lesa – adaptace na změnu klimatu lesních ekosystémů, posílení biodiverzity lesních porostů a vytváření/obnova malých vodních ploch (tůň a mokřadů). Vstup na seminář je zdarma. Přihlásit se lze na e-mailové adrese vladislav.kopecky@nature.cz nejpozději do 20. května 2022.

SETKÁNÍ U KULATÉHO STOLU / FOTOVOLTAIKA PRO MĚSTA A OBCE

27. května 2022, od 8:30 / Hotel AVANTI, Brno

Tématem diskuse bude možnost řešení energetické krize.

Vybraná témata diskuse:

- Co je komunitní energetika a jakou má budoucnost?
- 10 kroků, jak postupovat při řešení fotovoltaiky ve městech a obcích – přehledný manuál
- Proč má smysl? (V ČR je aktuálně na 160 obcí, které využívají k výrobě elektřiny i tepla obnovitelné zdroje a fungují na principech komunitní energetiky.)

Na akci, která je určena především pro zástupce měst a obcí, vedoucí městských odborů životního prostředí, zástupce krajů a odborníky z oblasti životního prostředí, se bude diskutovat také o programech a dotacích, které administruje SFŽP ČR, představí se dotační titul ministerstva průmyslu a obchodu, kromě jiného budou představeny příklady dobré praxe. Prezentovat budou zástupci Ministerstva průmyslu a obchodu ČR, Ministerstva životního prostředí ČR, ředitel SFŽP ČR Petr Valdman, náměstek primátorky města Brna Petr Hladík a další zástupci významných institucí. Přihlaste se prosím dopředu, počet míst je omezen.

Odebírejte **Prioritu** v elektronické podobě!

Spotřebujeme **méně** papíru, nafty a energií

Dostanete ji **hned** v den vydání

Přistane vám **do e-mailu**

priorita.cz

EVROPSKÁ UNIE
Fond soudržnosti
Operační program Životní prostředí

Spolufinancováno
Evropskou unií

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

Priorita | měsíčník Státního fondu životního prostředí ČR | vydává Státní fond životního prostředí ČR, rezortní organizace Ministerstva životního prostředí | ročník 15 | číslo 5 | květen 2022 | časopis je distribuován bezplatně, pouze na území ČR | **adresa redakce:** Olbrachtova 2006/9, 140 00 Praha 4 | **kontakt na redakci:** priorita@sfzp.cz | **objednávky:** www.sfpz.cz, www.opzp.cz | **redakce:** šéfredaktor: Jan Rödling; redaktorka: Barbora Scheinherrová; grafická úprava: Eva Štanglová | **fotografie na titulní straně:** Pavel Jaška | **číslo registrace:** MK ČR E 18178 | Tento časopis je tištěn dle ekologických standardů. | Texty z časopisu Priorita je možné přetiskovat za předpokladu uvedení autora a zdroje.

Prosíme o správné vytrídění recyklovatelného obalu i časopisu.